

KOMMISSIONENS BESLUT (EU) 2016/611**av den 15 april 2016****om referensdokumentet för bästa miljöledningspraxis, indikatorer för sektorspecifik miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass för turismsektorn enligt förordning (EG) nr 1221/2009 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas)***[delgivet med nr C(2016) 2137]***(Text av betydelse för EES)**

EUROPEISKA KOMMISSIONEN HAR ANTAGIT DETTA BESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,

med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1221/2009 av den 25 november 2009 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) och om upphävande av förordning (EG) nr 761/2001 och kommissionens beslut 2001/681/EG och 2006/193/EG ⁽¹⁾, särskilt artikel 46.1, och

av följande skäl:

- (1) I förordning (EG) nr 1221/2009 fastställs en skyldighet för kommissionen att utarbeta sektorspecifika referensdokument för specifika ekonomiska sektorer i samråd med medlemsstaterna och andra berörda parter. Dessa sektorspecifika referensdokument krävs för att hjälpa organisationer att bättre rikta in sig på de viktigaste miljöaspekterna i en viss sektor och för att göra det möjligt att utvärdera, rapportera om och förbättra organisationernas miljöprestanda. De ska innehålla bästa miljöledningspraxis, indikatorer för miljöprestanda samt vid behov riktmärken för resultat i världsklass och poängsystem för att ange miljöprestandanivåer inom dessa sektorer.
- (2) I meddelandet från kommissionen *Fastställande av arbetsplanen som fastställer en vägledande förteckning över sektorer för antagande av sektorsvisa och sektorsövergripande referensdokument, enligt förordning (EG) nr 1221/2009 om organisationers frivilliga deltagande i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas)* ⁽²⁾ fastställs en arbetsplan och en vägledande förteckning över prioriterade sektorer för antagande av sektorspecifika och sektorsövergripande referensdokument, däribland turismsektorn.
- (3) De åtgärder som föreskrivs i detta beslut är förenliga med yttrandet från den kommitté som inrättats enligt artikel 49 i förordning (EG) nr 1221/2009.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Det sektorspecifika referensdokumentet om bästa miljöledningspraxis, indikatorer för sektorspecifik miljöprestanda samt riktmärken för resultat i världsklass för turismsektorn finns i bilagan.

⁽¹⁾ EUT L 342, 22.12.2009, s. 1.⁽²⁾ EUT C 358, 8.12.2011, s. 2.

Artikel 2

Emas-registrerade organisationer inom turismsektorn ska ta hänsyn till detta sektorspecifika referensdokument och bör därför göra följande:

- Använda relevanta delar av det sektorspecifika referensdokumentet när de utvecklar och genomför sina miljöledningssystem mot bakgrund av miljöutredningarna.
- Visa i sin miljöredovisning hur relevanta sektorspecifika indikatorer för miljöprestanda, bästa miljöledningspraxis och riktmärken för resultat i världsklass enligt det sektorspecifika referensdokumentet har använts för att identifiera åtgärder samt eventuellt sätta upp prioriteringar för att förbättra sin miljöprestanda.

Artikel 3

Det är inte obligatoriskt för Emas-registrerade organisationer att uppfylla de riktmärken för resultat i världsklass som anges i det sektorspecifika dokumentet, eftersom Emas är frivilligt och överlåter till organisationerna själva att bedöma om riktmärkena är rimliga för dem med avseende på kostnader och nytta.

Detta beslut riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 15 april 2016.

På kommissionens vägnar

Karmenu VELLA

Ledamot av kommissionen

BILAGA

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	30
2.	Tillämpningsområde	33
3.	Bästa miljöledningspraxis, indikatorer för sektorspecifik miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass för turismsektorn	36
3.1	Övergripande frågor	36
3.1.1	Genomförande av miljöledningssystem	36
3.1.2	Kontroll av leverantörskedjan	36
3.2	Förvaltning av turistmål	37
3.2.1	Strategiska utvecklingsplaner för turistmålet	37
3.2.2	Bevarande och förvaltning av biologisk mångfald	37
3.2.3	Infrastruktur och tillhandahållande av tjänster	38
3.3	Researrangörers och resebyråers verksamheter	38
3.3.1	Minska och begränsa transportens miljöpåverkan	38
3.3.2	Främja miljöförbättringar hos leverantörer av logitjänster	39
3.3.3	Främja förbättringar av turistmålen	40
3.3.4	Utveckla och främja hållbara turispaket och uppmuntra mer hållbar turism	40
3.3.5	Effektiva detaljist- och kontorsverksamheter	41
3.4	Minimera logianläggningars vattenförbrukning	41
3.4.1	Övervakning, underhåll och optimering av vattensystem	41
3.4.2	Effektiva vattenledningar i gästutrymmen	42
3.4.3	Effektiv lokalskötsel	42
3.4.4	Optimerad småskalig tvätt	43
3.4.5	Optimerad storskalig tvätt eller tvätt som läggs ut på underleverantörer	43
3.4.6	Optimerad bassängskötsel	44
3.4.7	Regnvatten och gråvatten (BDT-vatten)	44
3.5	Hantering av avfall och avloppsvatten på logianläggningar	45
3.5.1	Förebyggande av avfall	45
3.5.2	Avfallssortering samt avfall som går till återvinning	45
3.5.3	Rening av avloppsvatten	45
3.6	Minimera logianläggningars energiförbrukning	46
3.6.1	System för övervakning och förvaltning av energi	46
3.6.2	Förbättra byggnadernas klimatskal	46

3.6.3	Optimerade värme-, ventilations- och luftkonditioneringssystem	47
3.6.4	Effektiva värmepumpar och geotermisk uppvärmning/kylning	47
3.6.5	Effektiv belysnings- och elutrustning	48
3.6.6	Förnybara energikällor	48
3.7	Restauranger och hotellkök	49
3.7.1	Miljöanpassade inköp av livsmedels- och dryckesprodukter	49
3.7.2	Hantering av organiskt avfall	49
3.7.3	Optimerad disk, rengöring och livsmedelsberedning	49
3.7.4	Optimerad matlagning, ventilation och kylning	50
3.8	Campingplatser	50
3.8.1	Miljöutbildning för gästerna	50
3.8.2	Miljöförvaltning av utomhusområden	51
3.8.3	Energieffektivitet och installationer som drivs med förnybar energi på campingplatser	51
3.8.4	Vatteneffektivitet på campingplatser	52
3.8.5	Minimera avfall på campingplatser	52
3.8.6	Naturbassänger	53
4.	Rekommenderade Viktiga Sektorspecifika Miljöprestandaindikatorer	54

1. INLEDNING

Detta dokument är ett sektorspecifikt referensdokument (SRD) som utarbetats i enlighet med artikel 46 i förordning (EG) nr 1221/2009 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) ⁽¹⁾. Inledningen ger en översikt över dokumentets rättsliga bakgrund och användning. Syftet är att underlätta tolkningen av det sektorspecifika referensdokumentet.

Dokumentet bygger på en detaljerad vetenskaps- och policyrapport ⁽²⁾ (rapport om bästa praxis) utarbetad av Institutet för framtidsstudier (IPTS), ett av de sju institut som ingår i kommissionens gemensamma forskningscentrum (JRC).

Relevant rättslig grund

Gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) infördes 1993 för frivilligt deltagande för organisationer genom rådets förordning (EEG) nr 1836/93 ⁽³⁾. Därefter har Emas genomgått två större revideringar.

— Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 761/2001 ⁽⁴⁾.

— Förordning (EG) nr 1221/2009.

⁽¹⁾ EUT L 342, 22.12.2009, s. 1.

⁽²⁾ Vetenskaps- och policyrapporten finns allmänt tillgänglig på webbplatsen för JRC/IPTS på <http://susproc.jrc.ec.europa.eu/activities/emas/documents/TourismBEMP.pdf>. Slutsatserna om bästa miljöledningspraxis och dess tillämpning, de specifika indikatorerna för miljöprestanda och riktmärkena för resultat i världsklass som presenteras i detta sektorspecifika referensdokument bygger på de resultat som beskrivs i vetenskaps- och policyrapporten. All bakgrundsinformation och alla tekniska detaljer finns i rapporten.

⁽³⁾ Rådets förordning (EEG) nr 1836/93 av den 29 juni 1993 om frivilligt deltagande för industriföretag i gemenskapens miljöstyrnings- och miljörevisionsordning (EGT L 168, 10.7.1993, s. 1).

⁽⁴⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 761/2001 av den 19 mars 2001 om frivilligt deltagande för organisationer i gemenskapens miljölednings- och miljörevisionsordning (Emas) (EGT L 114, 24.4.2001, s. 1).

Ett viktigt nytt inslag från den senaste revideringen, som trädde i kraft den 11 januari 2010, är artikel 46 om utarbetande av sektorspecifika referensdokument (SRD). De sektorspecifika referensdokumenten ska inkludera bästa miljöledningspraxis, indikatorer för sektorspecifika miljöprestanda samt vid behov riktmärken för resultat i världsklass och poängsystem för att ange miljöprestandanivåer.

Tolka och använda detta dokument

Miljölednings- och miljörevisionsordningen (Emas) är en ordning för frivilligt deltagande för organisationer som har gjort ett åtagande om fortlöpande miljöförbättringar. Inom detta ramverk ger detta sektorspecifika referensdokument vägledning särskilt för turismsektorn och beskriver ett antal alternativ för förbättring och bästa praxis.

Dokumentet har tagits fram av kommissionens gemensamma forskningscentrum, med bidrag från berörda aktörer. En teknisk arbetsgrupp med sakkunniga och aktörer från sektorn har under ledning av JRC diskuterat och slutligen enats om bästa miljöledningspraxis, indikatorer för sektorspecifika miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass som beskrivs i detta dokument. I synnerhet riktmärkena ansågs vara representativa för den nivå av miljöprestanda som uppnås av de organisationer som visar bäst resultat inom sektorn.

Syftet med dokumentet är att genom såväl idéer och inspiration som praktisk och teknisk vägledning hjälpa och stödja alla organisationer som har för avsikt att förbättra sin miljöprestanda.

Det sektorspecifika referensdokumentet riktar sig främst till organisationer som redan är Emas-registrerade, i andra hand till organisationer som överväger Emas-registrering i framtiden och i tredje hand till alla organisationer som vill lära sig mer om bästa miljöledningspraxis för att kunna förbättra sin miljöprestanda. Detta dokument är därför tänkt att göra det lättare för alla organisationer och aktörer inom turismsektorn att inrikta sig på relevanta miljöaspekter, både direkta och indirekta. De ska också kunna hitta information om bästa praxis och om lämpliga sektorspecifika indikatorer för miljöprestanda som de kan använda för att mäta sin egen miljöprestanda samt om riktmärken för resultat i världsklass.

Hur Emas-registrerade organisationer bör beakta sektorspecifika referensdokument

Enligt förordning (EG) nr 1221/2009 ska Emas-registrerade organisationer beakta sektorspecifika referensdokument på två nivåer, nämligen följande:

1. När de utvecklar och genomför sitt miljöledningssystem mot bakgrund av miljöutredningarna (*artikel 4.1 b*).

Detta innebär att organisationerna bör använda lämpliga delar av det sektorspecifika referensdokumentet när de utformar och ser över sina miljömål utifrån de miljöaspekter som har kartlagts i miljöutredningen och miljöpolicyen och när de beslutar om vilka åtgärder som ska vidtas för att förbättra miljöprestandan.

2. När de utarbetar miljöredovisningen (*artikel 4.1 d och 4.4*).

Detta innebär följande:

- a) Organisationerna bör ta hänsyn till de relevanta sektorspecifika miljöprestandaindikatorerna i det sektorspecifika referensdokumentet när de väljer vilka indikatorer ⁽¹⁾ de ska använda i miljöprestandarapporteringen.

⁽¹⁾ Enligt bilaga IV (B.e) i Emas-förordningen ska miljöredovisningen innehålla en "sammanfattning av tillgängliga uppgifter om organisationens miljöprestanda i relation till dess övergripande och detaljerade miljömål med avseende på dess betydande miljöpåverkan. Rapporteringen ska avse kärnindikatorer och andra befintliga indikatorer för miljöprestanda som kan vara av relevans, i enlighet med avsnitt C." Följande anges i bilaga IV avsnitt C: "Varje organisation ska även årligen rapportera om sin prestanda när det gäller de mer specifika miljöaspekter som identifierats i organisationens miljöredovisning, och i förekommande fall ta hänsyn till sektorspecifika referensdokument enligt artikel 46."

När organisationerna väljer den uppsättning indikatorer som de ska använda i rapporteringen bör de ta hänsyn till de indikatorer som föreslås i det motsvarande sektorspecifika referensdokumentet samt indikatorernas relevans i förhållande till de betydande miljöaspekter som fastställs i miljöutredningen. Indikatorerna behöver endast beaktas om de är relevanta för de miljöaspekter som anses vara mest betydande i miljöutredningen.

- b) Organisationerna bör i miljöredovisningen ange hur relevant bästa miljöledningspraxis och i förekommande fall relevanta riktmärken för resultat i världsklass har beaktats.

De bör beskriva hur relevant bästa miljöledningspraxis och relevanta riktmärken för resultat i världsklass (som ger en indikation på miljöprestandanivån för de bäst presterande organisationerna) har använts för att fastställa åtgärder och eventuellt prioriteringar för att (ytterligare) förbättra sin miljöprestanda. Det är emellertid inte obligatoriskt att uppfylla bästa miljöledningspraxis eller riktmärkena för resultat i världsklass, eftersom Emas är frivilligt och överlåter till organisationerna själva att bedöma om riktmärkena och genomförandet av bästa praxis är rimliga för dem med avseende på kostnader och nytta.

Precis som när det gäller miljöprestandaindikatorerna bör organisationen bedöma om bästa miljöledningspraxis och riktmärkena för resultat i världsklass är relevanta och möjliga att tillämpa enligt de betydande miljöaspekter som har fastställts av organisationerna i miljöutredningen samt tekniska och ekonomiska aspekter.

De delar av det sektorspecifika referensdokumentet (indikatorer, bästa miljöledningspraxis eller riktmärken för resultat i världsklass) som inte anses vara relevanta i förhållande till de betydande miljöaspekter som organisationerna har fastställt i miljöutredningen bör inte rapporteras eller beskrivas i miljöredovisningen.

Emas-deltagande är en pågående process. Därför ska en organisation varje gång man planerar att förbättra sin miljöprestanda (och ser över sin miljöprestanda) söka i det sektorspecifika referensdokumentet för att komma fram till vilka problem som ska tacklas härnäst i en stegvis strategi.

Emas miljökontrollanter ska kontrollera om och hur organisationen har tagit hänsyn till det sektorspecifika referensdokumentet vid utarbetande av sin miljöredovisning (artikel 18.5 d i förordning (EG) nr 1221/2009).

Detta innebär att ackrediterade miljökontrollanter för sina revisioner behöver underlag från organisationen som visar hur hänsyn har tagits till de relevanta delar av det sektorspecifika referensdokumentet som har valts utifrån miljöutredningarna. De ska inte kontrollera efterlevnaden av de riktmärken för resultat i världsklass som beskrivs. Däremot ska de kontrollera underlaget som visar hur det sektorspecifika referensdokumentet har använts som vägledning för att identifiera indikatorer och lämpliga frivilliga åtgärder som organisationen kan tillämpa för att förbättra sin miljöprestanda.

Eftersom det är frivilligt att använda Emas och de sektorspecifika referensdokumenten får inga oproportionerliga krav på underlag ställas på organisationerna. Miljökontrollanterna ska inte kräva individuella motiveringar för bästa praxis, sektorspecifika miljöprestandaindikatorer och riktmärken för resultat i världsklass som nämns i det sektorspecifika referensdokumentet men inte anses vara relevanta enligt miljöutredningen. De kan däremot föreslå ytterligare relevanta delar som organisationen bör ta hänsyn till i framtiden som kompletterande belegg för dess åtagande att ständigt förbättra sin miljöprestanda.

Det sektorspecifika referensdokumentets struktur

Detta dokument innehåller fyra kapitel. I kapitel 1 beskrivs Emas rättsliga grund och hur detta dokument ska användas, medan kapitel 2 definierar tillämpningsområdet för detta sektorspecifika referensdokument. Kapitel 3 innehåller en kort beskrivning av olika exempel på bästa miljöledningspraxis tillsammans med information om deras tillämplighet, oftast även för små och medelstora företag. I förekommande fall anges dessutom särskilda miljöprestandaindikatorer och riktmärken för resultat i världsklass som kan formuleras för en viss bästa miljöledningspraxis. Vissa riktmärken och indikatorer är relevanta för fler än en bästa miljöledningspraxis och upprepas därför vid behov.

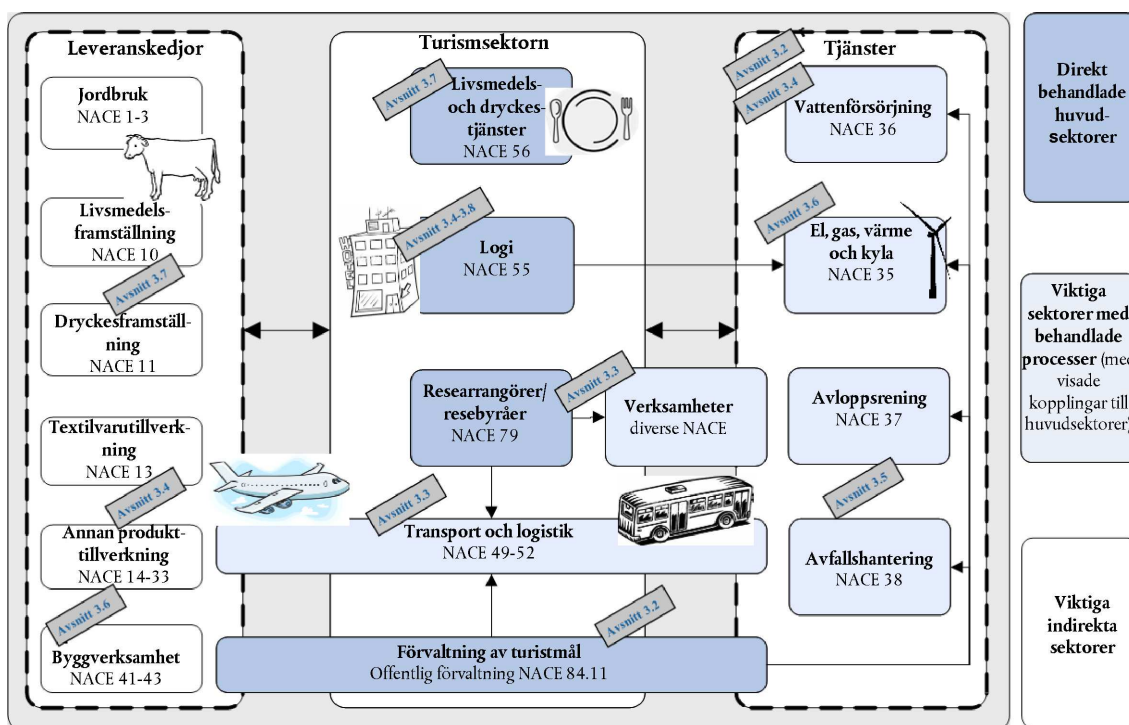
Slutligen presenteras i kapitel 4 en omfattande tabell med ett urval av de mest relevanta indikatorerna för miljöprestanda, med förklaringar och tillhörande riktmärken för resultat i världsklass.

2. TILLÄMPNINGSSOMRÅDE

I detta dokument behandlas några av de verksamheter som anges i avsnitt I 55–56, "Hotell- och restaurangverksamhet", avsnitt N 79, "Resebyrå- och researrangörverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster" och avsnitt O 84.11, "Övergripande offentlig förvaltning" i bilaga I till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1893/2006⁽¹⁾ (Nace rev.2).

Detta sektorspecifika referensdokument omfattar främst bästa miljöledningspraxis inom organisationer som tillhandahåller hotell- och logiverksamhet samt restaurang-, catering- och barverksamhet, förvaltar turistmål eller erbjuder och bokar resor, logi eller turismaktiviteter (resebyråer och researrangörer)⁽²⁾. Företag som tillhandahåller logi- och campingplatstjänster uppmuntras också att sätta sig in i de relevanta bestämmelserna för EU-miljömärket⁽³⁾. Aktörer som förvaltar turistmål kan även hänvisa till andra EU-initiativ för att främja hållbara turistaktiviteter, bland annat det europeiska indikatorsystemet för turism (Etis)⁽⁴⁾.

De ovan nämnda aktörerna är sammanlänkade med en rad olika sektorer enligt diagrammet över turismens värdekedja nedan. När det gäller turismen som produkt är även de aktiviteter som turister deltar i under semestern en viktig del av turismens värdekedja, och kan dessutom vara intressanta från miljösynpunkt. I detta dokument nämns sådana aktiviteter endast om aktörer som förvaltar turistmål och researrangörer kan påverka dem.

Översikt av turismsektorns värdekedja

⁽¹⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1893/2006 av den 20 december 2006 om fastställande av den statistiska näringsgrensindelningen Nace rev. 2 och om ändring av rådets förordning (EEG) nr 3037/90 och vissa EG-förordningar om särskilda statistikområden (EUT L 393, 30.12.2006, s. 1).

⁽²⁾ Detta dokument tar inte direkt upp kryssningsbranschen. Ett antal av de exempel på bästa miljöledningspraxis som beskrivs i dokumentet kan dock, i viss utsträckning, även tillämpas på kryssningar.

⁽³⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

⁽⁴⁾ Etis är ett lednings- och informationsverktyg som har utformats för att hjälpa turistmålen att övervaka och mäta sina resultat när det gäller hållbar turism mot de uppsatta målen. Mer information: http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/index_en.htm

De viktigaste miljöaspekterna och miljöbelastningarna när det gäller turismtjänster visas i nedanstående tabell. Dessa miljöaspekter valdes ut som de mest relevanta inom sektorn, men de miljöaspekter som ska hanteras av enskilda organisationer bör bedömas från fall till fall.

Verksamheter inom turismorganisationer (hotell, campingplatser, restauranger och researrangörer) samt relaterade miljöaspekter och miljöbelastningar

Tjänst/verksamhet	Viktigaste miljöaspekter	Största miljöbelastningar
Administration	<ul style="list-style-type: none"> — Kontorsledning — Mottagande av kunder 	<ul style="list-style-type: none"> — Förbrukning av energi, vatten och material (främst papper) — Produktion av kommunalt avfall (stora pappersmängder) och farligt avfall (t.ex. bläckpatroner)
Tekniska tjänster	<ul style="list-style-type: none"> — Produktion av varmvatten samt uppvärmning/kylning av utrymmen — Belysning — Hissar — Simbassänger — Grönområden — Bekämpning av skadegörare och gnagare — Reparation och underhåll 	<ul style="list-style-type: none"> — Energi- och vattenförbrukning — Förbrukning av olika farliga produkter — I vissa fall, användning av CFC och HCFC som köldmedier ⁽¹⁾ — Utsläpp till luften (luftförorenande ämnen, växthusgaser) — Produktion av ett stort antal eventuellt farliga avfallstyper som tomma kemikalieförpackningar — Avloppsvattenproduktion
Restaurang/bar	<ul style="list-style-type: none"> — Frukost, middag, lunch — Drycker och tilltugg 	<ul style="list-style-type: none"> — Belastningar från leveranskedjan (se "Inköp") — Energi-, vatten- och råvaruförbrukning — Produktion av kommunalt avfall (särskilt livsmedels- och förpackningsavfall)
Kök	<ul style="list-style-type: none"> — Livsmedelskonservering — Livsmedelsberedning — Diskning 	<ul style="list-style-type: none"> — Belastningar från leveranskedjan (se "Inköp") — Betydande energi- och vattenförbrukning — Produktion av kommunalt avfall (särskilt livsmedels- och förpackningsavfall) — Produktion av vegetabiliskt oljeavfall — Utsläpp av lukt
Rumsanvändning	<ul style="list-style-type: none"> — Gästers användning — Produkter för gästers användning — Lokalskötsel 	<ul style="list-style-type: none"> — Energi-, vatten- och råvaruförbrukning — Användning av en rad olika farliga produkter — Produktion av förpackningsavfall och små mängder kommunalt avfall — Avloppsvattenproduktion
Tvätt	<ul style="list-style-type: none"> — Tvätt och strykning av gästers kläder — Tvätt och strykning av handdukar, sängkläder osv. 	<ul style="list-style-type: none"> — Betydande energi- och vattenförbrukning — Användning av farliga produkter — Avloppsvattenproduktion

Tjänst/verksamhet	Viktigaste miljöaspekter	Största miljöbelastningar
Inköp	<ul style="list-style-type: none"> — Urval av produkter och leverantörer — Lagring av produkter 	<ul style="list-style-type: none"> — Belastningar från leveranskedjan (markutnyttjande, försämring eller förstörelse av ekosystem, påverkan på vilda djur och växter, energi- och vattenförbrukning, utsläpp till luften – luftförorenande ämnen och växthusgaser, utsläpp i vatten, avfallsproduktion) — Produktion av förpackningsavfall — Läckor av farliga ämnen
Aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> — Inomhusaktiviteter — Utomhusaktiviteter 	<ul style="list-style-type: none"> — Energi-, vatten- och råvaruförbrukning — Lokal påverkan på ekosystem — Buller — Produktion av kommunalt avfall — Belastningar från infrastruktur (se "Bygg- och anläggningsarbete")
Transport	<ul style="list-style-type: none"> — Transport av gäster — Transport av personal — Transport av leverantörer 	<ul style="list-style-type: none"> — Energiförbrukning (bränsle) — Utsläpp till luft — Belastningar från infrastruktur (se "Bygg- och anläggningsarbete")
Övriga tjänster	<ul style="list-style-type: none"> — Läkartjänster, snabbköp, souvenirbutiker, spa och hälsa, hårfrisörer osv. 	<ul style="list-style-type: none"> — Energi-, vatten- och råvaruförbrukning — Produktion av kommunalt avfall och vissa särskilda typer av farligt avfall (t.ex. sanitärt avfall)
Bygg- och anläggningsarbete	<ul style="list-style-type: none"> — Anläggande av nya områden eller tjänster — Reparation av befintliga områden eller tjänster 	<ul style="list-style-type: none"> — Markutnyttjande — Försämring eller förstörelse av ekosystem — Påverkan på vilda djur och växter — Energi- och vattenförbrukning — Betydande förbrukning av råvaror och farliga produkter — Betydande produktion av byggavfall — Produktion av farligt avfall

(¹) CFC och HCFC står för klorfluorkarbon respektive klorfluorkolväte.

Den bästa miljöledningspraxis som presenteras i detta dokument delas in i följande grupper:

- Bästa miljöledningspraxis för att förbättra övergripande frågor inom turismsektorn.
- Bästa miljöledningspraxis för att förbättra förvaltningen av turistmål (¹).
- Bästa miljöledningspraxis för att förbättra researrangörers och resebyråers verksamheter.
- Bästa miljöledningspraxis för att minimera logianläggningars vattenförbrukning.

(¹) Förvaltning av turistmål omfattar samordning av alla relevanta statliga och privata aktörer, vilket vanligen sköts av ett offentligt organ med eller utan privat deltagande. Syftet är att stödja utvecklingen av turismen på ett resmål genom att fatta strategiska beslut, vidta politiska åtgärder, upprätthålla och främja kultur- och naturarv och attraktioner, samordna evenemang/festivaler, öka intäkterna för turismrelaterade projekt, underlätta samarbete mellan företag samt säkerställa infrastruktur och tillhandahållande av tjänster.

- Bästa miljöledningspraxis för att minimera logianläggningars avfallsproduktion.
- Bästa miljöledningspraxis för att minimera logianläggningars energiförbrukning.
- Bästa miljöledningspraxis för att förbättra restaurang- och hotellkök.
- Bästa miljöledningspraxis för att förbättra campingplatser.

Exemplen på bästa miljöledningspraxis täcker de viktigaste miljöaspekterna för sektorn.

3. BÄSTA MILJÖLEDNINGSPRAXIS, INDIKATORER FÖR SEKTORSPECIFIK MILJÖPRESTANDA OCH RIKTMÄRKEN FÖR RESULTAT I VÄRLDSKLASS FÖR TURISMSEKTORN

3.1 Övergripande frågor

3.1.1 Genomförande av miljöledningssystem

Bästa miljöledningspraxis är att organisationen gör en bedömning av sina viktigaste direkta och indirekta miljöaspekter, tillämpar relevanta prestandaindikatorer och jämför med relevanta riktmärken för resultat i världsklass.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla aktörer inom turismsektorn, bland annat aktörer som förvaltar turistmål, researrangörer, leverantörer av logitjänster, livsmedels- och dryckesleverantörer, transportföretag och aktivitetsleverantörer. Denna bästa miljöledningspraxis är också fullständigt tillämplig på små företag ⁽¹⁾.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i1) Använda ett miljöledningssystem (j/n).	(b1) Använda lämpliga indikatorer för att fortlöpande övervaka alla relevanta miljöprestandaaspekter, även aspekter som är svårare att mäta och indirekta aspekter som påverkan på den biologiska mångfalden. (b2) Informera all personal om miljömålen och tillhandahålla utbildning i relevanta miljöledningsåtgärder. (b3) Bästa miljöledningspraxis tillämpas i förekommande fall.

3.1.2 Kontroll av leverantörskedjan

Bästa miljöledningspraxis är att kontrollera leverantörskedjor för produkter och tjänster som används av organisationen för att kartlägga miljöproblem i leveranskedjan. Hela värdekedjan beaktas och relevanta kontrollpunkter identifieras (t.ex. val av produkter, undvikande, miljöanpassad upphandling, leverantörskriterier) som kan användas för att minimera miljöpåverkan i hela värdekedjan.

⁽¹⁾ Små företag definieras som företag som sysselsätter färre än 50 personer och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 10 miljoner euro per år (kommissionens rekommendation 2003/361/EG).

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla aktörer inom turismsektorn, bland annat aktörer som förvaltar turistmål, researrangörer, leverantörer av logitjänster, livsmedels- och dryckesleverantörer, transportföretag och aktivitetsleverantörer. Denna bästa miljöledningspraxis är också fullständigt tillämplig på små företag.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i2) Procentandel produkter och tjänster som uppfyller särskilda miljökriterier (%).	<p>(b4) Organisationen har tillämpat livscykel tänkande för att identifiera förbättringsalternativ för alla större leveranskedjor i syfte att lösa miljöproblem.</p> <p>(b5) ≥ 97 % av kemikalierna (enligt det verksamma ämnets vikt eller per inköpt mängd) som används vid logianläggningar eller restauranglokaler är certifierade enligt ISO typ I-miljömärkning ⁽¹⁾ (eller att organisationen kan visa att ämnet är det miljövänligaste alternativet).</p> <p>(b6) ≥ 97 % av allt virke, papper och all kartong som köps in av logianläggningar och restauranger återvinns eller är miljöcertifierade (miljömärkning, FSC, PEFC).</p>

⁽¹⁾ Som en del av ISO 14000-serierna av miljöstandarder har Internationella standardiseringsorganisationen (ISO) utarbetat undergrupper (ISO 14020) som är specifika för miljömärkning och täcker tre märkningssystem. I detta sammanhang är en miljömärkning av "typ I" en märkning som har utarbetats av en tredje part och omfattar flera kriterier. Exempel på EU-nivå är EU-miljömärket och på nationell eller multilateral nivå det tyska miljömärket "Blaue Engel", det österrikiska miljömärket och den nordiska Svanen.

3.2 Förvaltning av turistmål

3.2.1 Strategiska utvecklingsplaner för turistmålet

Bästa miljöledningspraxis är att inrätta en enhet eller organisation som har ansvaret för en strategisk hållbar utveckling av turistmålet. Enheten eller organisationen samordnar relevanta avdelningar och intressenter för att vidta specifika åtgärder inom ramen för en plan för turistmålet.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla turistmål, antingen av enheter inom statliga strukturer med ansvar för förvaltning av turistmål eller av offentliga/privata organisationer som förvaltar turistmål. Den är också tillämplig på små offentliga förvaltningar och små företag som arbetar med förvaltning av turistmål.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i3) Genomförande av en hållbarhetsplan för turistmålet (j/n).	(b7) Genomförande av en plan för turistmålet som i) täcker hela turistmålet, ii) omfattar samordning mellan alla relevanta statliga och privata aktörer, och iii) omfattar åtgärder för viktiga miljöproblem på turistmålet.

3.2.2 Bevarande och förvaltning av biologisk mångfald

Bästa miljöledningspraxis är att övervaka tillståndet för den biologiska mångfalden på turistmålet och genomföra en plan för bevarande och förvaltning av biologisk mångfald som syftar till att skydda och stärka den biologiska mångfalden på turistmålet i allmänhet, t.ex. genom bygg begränsningar och kompensationsåtgärder.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla turistmål. Turistmål med högt naturvärde bör bevara den biologiska mångfalden, medan turistmål med lågt naturvärde bör vidta åtgärder för att öka den. Den är också tillämplig på små företag som arbetar med förvaltning av turistmål.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i4) Genomförande av en plan för förvaltning av biologisk mångfald (j/n).	(b8) Minimera och kompensera för biologisk mångfald som trängs undan av turistutvecklingen så att den biologiska mångfalden på turistmålet upprätthålls och ökas i områden med högt naturvärde och ökas i försämrade områden.
(i5) Mängd arter på turistmålet.	
(i6) Skyddade områden (hektar eller procentandel av turistmålet hela område).	

3.2.3 Infrastruktur och tillhandahållande av tjänster

Bästa miljöledningspraxis är att se till att miljörelaterade tjänster på turistmålet, särskilt vattenförsörjning, rening av avloppsvatten, avfallsåtgärder (i synnerhet återvinningsåtgärder) och kollektivtrafik/trafikledning, är tillräckliga för att på ett hållbart sätt klara efterfrågetopparna under högsäsongen.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla turistmål. Det handlar om god förvaltning av offentliga förvaltningar i allmänhet, men är särskilt relevant på orter där turismen ger upphov till stor ytterligare och säsongsbetonad efterfrågan på tjänster. Denna bästa miljöledningspraxis är också tillämplig på små lokala offentliga förvaltningar och små företag som arbetar med förvaltning av turistmål eller tillhandahåller miljörelaterade tjänster som behövs på ett turistmål.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i7) Daglig vattenförbrukning per gäst (l gäst/dag).	(b9) Tjänster, inklusive kollektivtrafik, vattenförsörjning, rening av avloppsvatten och avfallsåtervinning, som är utformade för att klara toppar i efterfrågan och säkerställa en hållbar turism på turistorten.
(i8) Procentandel avloppsvatten som går till sekundär eller tertiär rening (%).	
(i9) Procentandel fast kommunalt avfall som går till återvinning eller anaerob nedbrytning (%).	
(i10) Procentandel förflyttningar inom turistmålet som turister gör med kollektivtrafik, till fots och med cykel.	
(i11) Procentandel slutlig energierfterfrågan som tillgodoses av förnybar energi producerad på plats (%).	
	(b10) ≥ 95 % av avloppsvattnet på turistmålet genomgår minst sekundär rening eller tertiär rening för att släppas ut i känsliga mottagande vatten, även under högsäsong.
	(b11) ≥ 95 % fast kommunalt avfall avleds från deponering och går i stället till återvinning eller anaerob nedbrytning.
	(b12) Turismens genomsnittliga vattenförbrukning uppgår till ≤ 200 liter per gäst/dag.
	(b13) Förflyttningar med kollektivtrafik, till fots och med cykel står för ≥ 80 % av turisternas förflyttningar inom stadsturistmål.

3.3 Researrangörers och resebyråers verksamheter

3.3.1 Minska och begränsa transportens miljöpåverkan

Bästa miljöledningspraxis är att genomföra "choice editing" av erbjudna resepaket för att undvika onödiga flygningar (dvs. flygningar som effektivt kan ersättas av land- eller vattentransporter), välja transportleverantörer med hög energieffektivitet (flygbolag, bussar/turistbussar, färjor, fartyg, båtar) och kompensera utsläpp av växthusgaser genom certifierade

kompensationssystem. För företag med egen transportverksamhet är bästa miljöledningspraxis att genomföra energieffektiva åtgärder för transportflottan (egen eller hyrd), inklusive miljöanpassad upphandling av energieffektiva fordon med låga utsläpp, ombyggnad av flygplan och turistbussar/bussar med energieffektiva alternativ som winglets samt optimerad drift (t.ex. maximerad belägningsgrad).

Tillämplighet

”Choice editing” för resepaketet samt minskade flygresor gäller alla researrangörer och resebyråer, inklusive små företag.

Åtgärder för att förbättra transportens energieffektivitet och minska luftutsläppen är direkt tillämpliga på researrangörer som kontrollerar sina egna transportflottor, och även som urvals- och kontraktkriterium för researrangörer som anlitar externa transporttjänster. Denna bästa miljöledningspraxis är också, med vissa begränsningar, tillämplig på små företag, eftersom deras inflytande över flygresor oftast är mycket begränsat, men de däremot kan äga/kontrollera egna land-/vattentransporter.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i12) Onödiga flygningar undviks (j/n).	(b14) Researrangörer erbjuder inte flygningar för i) turistmål på ett avstånd på mindre än 700 km, ii) turistmål på ett avstånd på upp till 2 000 km för kortare vistelser än åtta dagar, eller iii) turistmål på ett avstånd på över 2 000 km för kortare vistelser än 14 dagar.
(i13) Specifika utsläpp av växthusgaser från transport (kg CO ₂ /passagerarkilometer).	
(i14) Procentandel utsläpp av växthusgaser från transport som kompenseras med certifierade koldioxidkrediter (%).	
	(b15) Researrangörers flygplansflottor har en genomsnittlig bränsleförbrukning på ≤ 2,7 liter per 100 passagerarkilometer.
	(b16) Genomsnittlig bränsleförbrukning för turistbuss-/bussflottor på ≤ 0,75 liter per 100 passagerarkilometer, minst 90 % av flottan uppfyller Euro V eller drivs med alternativa bränslesystem.
	(b17) Utsläppen av växthusgaser från transporten för alla resepaket som säljs kompenseras automatiskt genom direkta investeringar i projekt för att undvika utsläpp eller genom att köpa certifierade koldioxidkrediter.

3.3.2 Främja miljöförbättringar hos leverantörer av logitjänster

Bästa miljöledningspraxis är att kräva eller uppmuntra miljöcertifiering av leverantörer av logitjänster, kräva att vissa miljökriterier ska uppfyllas eller kräva miljöprestandarapportering som kan användas för riktmärkning.

Tillämplighet

Alla researrangörer kan tillämpa denna bästa miljöledningspraxis. För mindre researrangörer kan det vara enklare att välja leverantörer baserat på tredjeparts miljöcertifiering, och för större researrangörer kan det vara enklare att tillämpa egna kriterier och/eller riktmärkning. Denna bästa miljöledningspraxis är med vissa begränsningar tillämplig på små företag, eftersom det kan vara svårt att fastställa leverantörskriterier, men små företag kan använda befintliga miljöcertifieringar (företrädesvis etablerade tredjeparts-certifieringar som EU-miljömärket) för att välja leverantörer.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i15) Procentandel leverantörer av logitjänster (per antal övernattningar eller försäljningsvärde) som uppfyller specifika miljökriterier (%).	(b18) ≥ 90 % av leverantörerna av logitjänster uppfyller en uppsättning miljökriterier baserat på försäljningsvärde eller antalet övernattningar (företrädesvis etablerad tredjeparts-certifiering).

3.3.3 Främja förbättringar av turistmålen

Bästa miljöledningspraxis är att främja miljöförbättringar av turistmålen genom åtgärder för att förbättra miljöprestandan hos lokala leverantörsorganisationer, organisationer och myndigheter som förvaltar turistmål samt genom direkta förbättringar, t.ex. återställande av livsmiljöer på stora turistmål.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är direkt tillämplig på större researrangörer. Små företag kan samordna åtgärder genom kluster eller konsortier eller i offentlig-privata partnerskap med lokala/regionala företag.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i16) Procentandel tjänster som omfattas av miljöförbättringar på turistmålet (%).	(i19) Researrangörer främjar miljöförbättringar på turistmålet genom att i) förbättra leverantörskedjan, ii) påverka förvaltningen av turistmålet, och iii) via direkta förbättringssystem.
(i17) Deltagande i miljöförbättringsprojekt på turistmålet (j/n).	

3.3.4 Utveckla och främja hållbara turismpaket och uppmuntra mer hållbar turism

Bästa miljöledningspraxis är att utveckla och främja turismpaket som utesluter de mest miljöskadliga alternativen och i stället omfattar de mest miljöanpassade transport-, logi- och aktivitetsalternativen. Researrangörer och resebyråer bör dessutom informera kunderna om turismpaketens miljöpåverkan och förmedla positiva och engagerande budskap om hållbara och ansvarsfulla åtgärder som kunderna kan vidta för att minimera miljöpåverkan när de väljer och reser på semester.

Tillämplighet

Alla researrangörer, inbegripet små företag, kan vidta åtgärder ur denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i18) Procentandel sålda (per försäljningsvärde) särskilt utvalda hållbara resor (t.ex. miljömärkta) (%).	(b20) Researrangörer främjar hållbara turismpaket i sitt allmänna reklamaterial.
	(b21) Särskilt utvalda hållbara turismpaket (t.ex. med den österrikiska miljömärkningen för resepaket) utgör en försäljningsandel på ≥ 10 %.
	(b22) Researrangören tillämpar effektiva marknadsförings- och kommunikationsmetoder för att uppmuntra mer hållbara val av turismpaket.
	(b23) Researrangörerna tillhandahåller destinationsspecifik och medvetandehöjande information till alla kunder för att främja ett hållbart beteende på turistmålet.

3.3.5 Effektiva detaljist- och kontorsverksamheter

Bästa miljöledningspraxis är att minimera användningen av resurser, särskilt papper och bläck, för reklam- och kontorsverksamhet, välja miljöcertifierade material och tjänster (t.ex. tryckttjänster) och säkerställa effektiv energi-⁽¹⁾ och vattenanvändning i all kontors- och detaljistverksamhet.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är direkt tillämplig på alla researrangörer.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i19) Pappersförbrukning per kund (g/kund).	(b24) Kontors- och marknadsföringsmaterial i papper i) undviks när så är möjligt, ii) 100 % återvunnet eller miljöcertifierat papper används (t.ex. miljömärkt, FSC, PEFC), iii) trycks av miljöcertifierade tryckerier (t.ex. Emas, ISO 14001).
(i20) Miljöcertifiering av papper och trycksaker (j/n).	
(i21) Specifika koldioxidutsläpp från kontors- och detaljistverksamheter (kg CO ₂ /kund eller kg CO ₂ /m ² år).	
(i22) Kontorsbyggnaders årliga vattenförbrukning per anställd (l/anställd år).	
	(b25) Planer för hantering av energiförbrukning och utsläpp av växthusgaser genomförs, och energiförbrukning och utsläpp av växthusgaser från detaljist- och kontorsverksamhet rapporteras och uttrycks per m ² detaljist- och kontorsutrymme per år och per kund.
	(b26) Vattenförbrukningen uppgår till ≤ 2,0 m ³ per anställd och år.

3.4 Minimera logianläggningars vattenförbrukning

3.4.1 Övervakning, underhåll och optimering av vattensystem

Bästa miljöledningspraxis är att göra kontroller av vattenförbrukningen och övervaka den i förhållande till centrala vattenförbrukande processer och områden (t.ex. konsumtionsmätning) för att identifiera möjliga effektivitetsförbättringar och säkerställa att all utrustning underhålls genom lämpliga regelbundna kontroller, även i samband med städning (housekeeping).

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag. Dock är det kanske inte nödvändigt att installera konsumtionsmätare i små anläggningar.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i23) Vattenförbrukning per övernattningsgäst (l gäst/natt).	(b27) Genomförande av en anläggnings-specifik vattenförvaltningsplan som omfattar i) konsumtionsmätning och riktmärkning av alla processer och områden med hög vattenförbrukning, ii) regelbundna kontroller och regelbundet underhåll av "läckpunkter" och anordningar i vattensystemet.
	(b28) Total vattenförbrukning på ≤ 140 liter per övernattningsgäst på fullservicehotell och ≤ 100 liter per övernattningsgäst på anläggningar där de flesta badrum är delade (t.ex. vandrarhem).

⁽¹⁾ Detta kan göras genom ett energiledningssystem enligt ISO 50001.

3.4.2 Effektiva vattenledningar i gästutrymmen

Bästa miljöledningspraxis är att installera effektiva vattenledningar, t.ex. vattensnåla sprutmunstycken och vattensnåla termostatuduschar, snålspolande toaletter och toaletter med två spolningar samt vattenlösa urinoarer. Under mellantiden kan luftare monteras på befintliga ledningar.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag. För nyrenoverade anläggningar är åtgärder som inmontering av luftare fortfarande tillämpliga.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i23) Vattenförbrukning per övernattningsnatt (l gäst/natt).	(b29) Vattenförbrukning och energiförbrukning för vattenuppvärmning på 100 liter respektive 3,0 kWh per övernattningsnatt för badrum i rumssviter.
(i24) Energiförbrukning för vattenuppvärmning (kWh/övernattningsnatt).	(b30) Vattenflöde i duschar ≤ 7 liter/min, vattenflöde i badrumskranar ≤ 6 liter/min (≤ 4 liter/min för nya kranar), genomsnittlig effektiv toalettspolning $\leq 4,5$ liter, installation av vattenlösa urinoarer.
(i25) Vattenflöde i duschar, vattenkranar i badrum, urinoarer och toalettspolare (l/min eller l/spolning).	

3.4.3 Effektiv lokalskötsel

Bästa miljöledningspraxis är att minimera tvättbehoven genom miljöanpassad upphandling av sängkläder och handdukar (när det gäller storlek, densitet, färg och material) och genom att uppmana eller uppmuntra att gästerna återanvänder sängkläder och handdukar. Bästa praxis är också att utbilda personalen i vatten- och kemikalieeffektiva rengöringsmetoder och att köpa in miljöcertifierade förbrukningsvaror för sov- och badrum.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag. Åtgärder för att minimera tvätt genom val av effektivare rumstextilier är allmänt tillämpliga, men åtgärder för att minimera tvätt genom att uppmuntra gästerna till återanvändning har begränsad tillämplighet för logianläggningar med en hög procentandel gäster som endast stannar en natt.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i26) Tvättmängd per övernattningsnatt (kg/övernattningsnatt).	(b31) Minst 80 % av sängkläderna är av bomull-polyesterblandning ⁽¹⁾ eller linne.
(i27) Procentandel återanvända handdukar och sängkläder (%).	(b32) Minst 80 % av badrumstextilierna har ISO typ I- miljömärkning (t.ex. EU-miljömärket) eller är ekologiska.
(i28) Förbrukning av kemiska produkter för rengöring och diskning räknat i aktiva kemiska ingredienser per övernattningsnatt (g/övernattningsnatt).	(b33) Förbrukningen av kemiska produkter för rengöring och diskning (utom tvättmedel, speciella rengöringsmedel och kemikalier för vattenbassänger) uppgår till ≤ 10 gram aktiva kemiska ingredienser per övernattningsnatt.
(i29) Procentandel kemikalier och textilier med ISO typ I-miljömärkning (%).	(b34) Tvätten minskas genom att minst 30 % av handdukarna och sängkläderna återanvänds. (b35) Minst 80 % (per vikt av aktiva ingredienser eller inköpt mängd) av allrengöringsmedel, tvättmedel, tvålar och schampor som används av logianläggningen har ISO typ I-miljömärkning (t.ex. EU-miljömärket).

⁽¹⁾ Sängkläder av bomull-polyesterblandning har längre hållbarhet och kräver mindre tvättenergi än sängkläder av ren bomull.

3.4.4 Optimerad småskalig tvätt

Bästa miljöledningspraxis är att köpa in de mest vattneffektiva (och således mest energieffektiva) centrifugerna och de mest energieffektiva torktumlarna (t.ex. värmepumpstorktumlare) och strykjärnen, återanvända skölvatten och, i områden med stor vattenbrist, återanvända vattnet i huvudtvätten efter mikrofiltrering. Bästa praxis är också att återanvända värme från avloppsvatten och frånluftsventilation.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar som tvättar på plats, även **små företag**.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i30) Vattenförbrukning per kilo tvätt (l/kg). (i31) Energiförbrukning per kilo tvätt (kWh/kg). (i32) Procentandel miljömärkta tvättmedel (%).	(b36) För småskalig tvätt, alla nya hushållstvättmaskiner har en EU-energimärkning på A+++ , och kommersiella tvättmaskiner har en genomsnittlig förbrukning av tvättvatten på ≤ 7 liter per kg tvätt. (b37) Total energiförbrukning för småskalig tvätt på $\leq 2,0$ kWh per kilo textilier, för torktumlad och färdig tvätt. (b38) Minst 80 % av använt tvättmedel i småskalig tvätt (enligt den aktiva ingrediensens vikt eller per inköpt mängd) har ISO typ I-miljömärkning (t.ex. EU-miljömärket, den nordiska Svanen, den tyska Blaue Engel).

3.4.5 Optimerad storskalig tvätt eller tvätt som läggs ut på underleverantörer

Bästa miljöledningspraxis är att välja en effektiv tvättjänstleverantör som är certifierad med ISO typ I-miljömärkning eller som uppfyller kriterierna för sådana märkningar, eller se till att storskalig tvätt på plats uppfyller sådana kriterier.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på stora logianläggningar med storskalig tvätt på plats samt kommersiella tvättföretag. Den är också tillämplig på andra logianläggningar av alla storlekar, inklusive små företag, i den mån kriterierna är tillämpliga på miljöanpassad upphandling av tvättjänster.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i33) Miljömärkt tvättservice (j/n). (i30) Vattenförbrukning per kilo tvätt (l/kg). (i31) Energiförbrukning per kilo tvätt (kWh/kg). (i32) Procentandel miljömärkta tvättmedel (%).	(b39) All tvätt som läggs ut på entreprenad utförs av en leverantör som har ISO typ I-miljömärkning (t.ex. den nordiska Svanen), och all intern storskalig tvätt eller tvätt som läggs ut på icke-certifierade tjänstleverantörer uppfyller de relevanta riktmärkena. (b40) Total vattenförbrukning för hela tvättcykeln för storskalig tvätt på ≤ 5 liter per kilo textilier för tvätt på logianläggningar och ≤ 9 liter per kilo textilier för restaurangtvätt.

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
	(b41) Total energiförbrukning för torktumlad och färdig storskalig tvätt på 0,90 kWh per kilo textilier för tvätt på logianläggningar och ≤ 1,45 kWh per kilo textilier för restaurangtvätt. (b42) För storskalig tvätt, endast använda tvättmedel för professionellt bruk som har ISO typ 1-miljömärkning (t.ex. EU-miljömärket, den nordiska Svanen), i lämpliga doser.

3.4.6 Optimerad bassängskötsel

Bästa miljöledningspraxis är att optimera intervallerna och tidpunkterna för backspolning baserat på trycksänkning i stället för fasta scheman, använda ozonering eller UV-behandling och noggrant kontrollera doseringsmängden för att minimera desinfektion med klor samt återanvända värme från frånluftsventilation.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på logiföretag med simbassänger på plats, även små företag.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i34) Genomförande av en miljöledningsplan för bassänger (j/n). (i35) Användning av ozonering eller UV-behandling (j/n).	(b43) Genomförande av en effektivitetsplan för simbassäng- och spaområden som omfattar i) riktmärkning av exakt vatten- och energiförbrukning och förbrukning av kemiska produkter i simbassängs- och spaområden, uttryckt perm ² bassängyta per övernattningsnatt, och ii) minimera klorförbrukningen genom optimerad dosering och användning av desinfektionsmetoder som ozonering och UV-behandling.

3.4.7 Regnvatten och gråvatten (BDT-vatten)

Bästa miljöledningspraxis är att installera återanvändningssystem som återvinner gråvatten för användning i inomhusprocesser (t.ex. toalettspolning) efter behandling eller för utomhusbruk (t.ex. bevattning) eller ett system för uppsamling av regnvatten som använder regnvatten för inomhusbruk.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logiföretag. Vattenåtervinningssystem kan installeras under byggnadsfasen eller vid större renoveringar. Tillämpligheten för små företag kan vara begränsad på grund av de höga investeringskostnaderna.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i36) Återvinning av gråvatten eller regnvatten (j/n).	(b44) Installation av ett återvinningssystem för regnvatten som tillgodoser den interna vattnefterfrågan, och/eller ett återvinningssystem för gråvatten som tillgodoser såväl intern som extern vattnefterfrågan.

3.5 Hantering av avfall och avloppsvatten på logianläggningar

3.5.1 Förebyggande av avfall

Bästa miljöledningspraxis är att förebygga avfallsproduktion genom miljöanpassad upphandling av produkter, övervägande av produkternas påverkan under livscykeln – t.ex. genom att undvika engångsförpackningar (livsmedel, tvål, schampo) och genom att köpa rengöringsmedel i koncentrerad form av grossist – samt försiktig användning av inköpta mängder.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i37) Avfallsproduktion per övernattnings (kg/övernattnings).	(b45) Total avfallsproduktion (sorterat plus osorterat) på ≤ 0,6 kg per övernattnings.

3.5.2 Avfallssortering samt avfall som går till återvinning

Bästa miljöledningspraxis är att ha separat avfallsinsamling för anläggningen, se till att det finns en tydlig procedur för avfallssortering och anlita relevanta återvinningstjänster, åtminstone för glas, papper och kartong, plast, metall och organiskt avfall.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i38) Procentandel avfall som går till återanvändning eller återvinning (%).	(b46) Minst 84 % av avfallet, uttryckt i vikt, går till återvinning.
(i39) Osorterat avfall per övernattnings (kg/övernattnings).	(b47) Bortskaffat osorterat avfall på ≤ 0,16 kg per övernattnings.

3.5.3 Rening av avloppsvatten

Bästa miljöledningspraxis är att installera ett system för rening av avloppsvatten på plats, åtminstone för sekundär rening och helst även för tertiär rening. Systemet bör åtminstone omfatta förbehandling för att kontrollera fast avfall och ansamlade partiklar, följt av en effektiv biologisk behandling (t.ex. i en satsvis reaktor) för att avlägsna en stor andel av kemisk syreförbrukning (COD), biokemisk syreförbrukning (BOD), kväve och fosfor från de slutliga utsläppen. Slam behandlas och bortskaffas på ett miljömässigt godtagbart sätt.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar som inte är anslutna till ett avloppssystem, även små företag.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i40) Avloppsvattnet renas effektivt på plats (t.ex. % BOD, COD).	(b48) När det inte är möjligt att rena vattnet centralt omfattar reningen på plats förbehandling (säll/galler, utjämning, sedimentering) följt av biologisk behandling med > 95 % avlägsnande av BOD ₅ , > 90 % nitrifiering och anaerob nedbrytning (utanför anläggningen) av överflödigt slam.
(i41) Koncentration i de slutliga utsläppen (mg/l) (t.ex. BOD, COD, total kväve- och fosforhalt).	

3.6 Minimera logianläggningars energiförbrukning

3.6.1 System för övervakning och förvaltning av energi

Bästa miljöledningspraxis är att göra kontroller av energiförbrukningen och övervaka den i förhållande till centrala energiförbrukande processer och områden (t.ex. konsumtionsmätning) för att identifiera möjliga effektivitetsförbättringar och säkerställa att all utrustning underhålls genom lämpliga regelbundna kontroller ⁽¹⁾.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag. Små anläggningar behöver inte ha ett omfattande system för konsumtionsmätning och byggnadsförvaltning.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i42) Genomförande av en anläggningsspecifik energihushållningsplan (j/n).	(b49) Genomförande av en anläggningsspecifik energihushållningsplan som omfattar i) konsumtionsmärkning och riktmärkning av alla starkt energiförbrukande processer, ii) beräkning och rapportering av primär energiförbrukning och energirelaterade utsläpp av koldioxid.
(i43) Specifik energianvändning (kWh/m ² år).	

3.6.2 Förbättra byggnadernas klimatskal

För nya byggnader är bästa miljöledningspraxis att se till att byggnaderna uppfyller högsta möjliga energimärkning, t.ex. standarderna PassiveHouse och Minergie P ⁽²⁾. För befintliga byggnader är bästa miljöledningspraxis att bygga om dem för att minimera energibehovet för uppvärmning och kylning ⁽³⁾.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper under byggnadsfasen eller vid större renoveringar. Den gäller också när organisationer som hyr sina lokaler väljer byggnad. På grund av de höga investeringskostnaderna kan möjligheterna för små företag att genomföra denna bästa miljöledningspraxis vara begränsade när det gäller ombyggnad av befintliga byggnader.

⁽¹⁾ Detta kan göras genom ett energiledningssystem enligt ISO 50001.

⁽²⁾ Passive House och Minergie P är två exempel på mycket ambitiösa energiprestandastandarder för byggnader. Kraven anges på http://www.passiv.de/en/02_informations/02_passive-house-requirements/02_passive-house-requirements.htm och http://www.minergie.ch/minergie_fr.html

⁽³⁾ Mer detaljerad bästa miljöledningspraxis om förbättring av byggnaders klimatskal och mer allmänt om byggnaders miljömässiga hållbarhet beskrivs i Emas kommande sektorsspecifika referensdokument för bygg- och anläggningssektorn.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i43) Specifik energianvändning (kWh/m ² år).	(b50) För befintliga byggnader, slutlig energiförbrukning för värme, ventilation och luftkonditionering och vattenuppvärmning på ≤ 75 kWh, eller en total slutlig energiförbrukning på ≤ 180 kWh, per m ² uppvärmda och kylda utrymmen per år. (b51) Nya byggnaders energieffektivitet ska uppfylla standarderna Minergie P, PassiveHouse eller motsvarande.

3.6.3 Optimerade värme-, ventilations- och luftkonditioneringssystem

Bästa miljöledningspraxis är att minimera energiförbrukningen från värme-, ventilations- och luftkonditioneringssystem genom att installera produkter med högsta energimärkningsklassificering (i förekommande fall), temperaturkontroll i lokaler och kontrollerad ventilation med värmeåtervinning (helst kontrollerad av koldioxidsensorer) samt energieffektiva komponenter (t.ex. varvtalsreglerade fläktar) och optimera värme, ventilation och luftkonditionering i förhållande till byggnadens klimatskal och typ av energikälla.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag. En fullständig optimering kan endast åstadkommas under byggnadsfasen eller vid större renoveringar, men vissa åtgärder kan vidtas när som helst.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i43) Specifik energianvändning (kWh/m ² år).	(b50) För befintliga byggnader, slutlig energiförbrukning för värme, ventilation och luftkonditionering och vattenuppvärmning på ≤ 75 kWh, eller en total slutlig energiförbrukning på ≤ 180 kWh, per m ² uppvärmda och kylda utrymmen per år. (b51) Nya byggnaders energieffektivitet ska uppfylla standarderna Minergie P, PassiveHouse eller motsvarande.

3.6.4 Effektiva värmepumpar och geotermisk uppvärmning/kylning

Bästa miljöledningspraxis är att installera effektiva värmepumpar för uppvärmning eller kylning (t.ex. miljömärkta produkter, produkter med högsta energieffektivitetsklassificering) eller om möjligt grundvattenkylning.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper. I stadsområden kanske det endast är möjligt att installera grundvattenkylningssystem under byggnadsfasen eller vid större renoveringar. Tryckluftsvärmepumpar är enkla att bygga om, men kan vara olämpliga för mycket kalla klimat. Tillämpligheten för små företag kan vara begränsad på grund av investeringskostnaderna.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i43) Specifik energianvändning (kWh/m ² år).	(b52) När så är möjligt används vattendrivna värmepumpar och/eller geotermisk uppvärmning/kylning hellre än konventionella uppvärmnings- och kylningssystem, och värmepumparna uppfyller kriterierna för EU:s miljömärkning och de högsta energimärkningsklassificeringarna.

3.6.5 Effektiv belysnings- och elutrustning

Bästa miljöledningspraxis är att installera lokalanpassad lysrörs- och LED-belysning av lämplig storlek med intelligent kontroll baserad på rörelse, naturligt ljus och tid. Bästa miljöledningspraxis är också att optimera byggnadskonstruktionen och interiörens utformning för att utnyttja naturligt ljus med hänsyn till energiförbrukningen för uppvärmning och kylning av stora inglasade områden. När det gäller elutrustning (vitvaror och konsumentelektronik) bör produkter med EU:s miljömärkning eller högsta energimärkningsklassificering alltid väljas när så är möjligt.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla logityper av alla storlekar, även små företag. Glöd- och halogenlampor kan oftast direkt ersättas med kompaktlysrörs- och LED-lampor. Byggnadsändringar för att optimera användningen av naturligt ljus begränsas till byggnadsfasen och renoveringar.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i44) Installerad belysningskapacitet (W/m ²).	(b53) Installerad belysningskapacitet ≤ 10 W per m ² .
(i45) Belysningspecifik energianvändning (kWh/m ² år).	(b54) Elförbrukning för belysning ≤ 25 kWh per m ² uppvärmd och kyld golvyta per år.
(i46) Total energiförbrukning (kWh/m ² år).	(b55) Total elförbrukning för belysning ≤ 80 kWh per m ² uppvärmd och kyld golvyta per år.

3.6.6 Förnybara energikällor

Bästa miljöledningspraxis är att när så är möjligt installera utrustning för produktion av geotermisk energi och sol- och vindenergi och köpa in el från en verklig leverantör av förnybar energi (dvs. kontrollerbara, kompletterande).

Tillämplighet

Möjligheterna att utnyttja särskilda förnybara energitekniker på plats beror på lokal- och platsspecifika faktorer som klimat, skugga, tillgängligt utrymme osv. Investeringar i förnybara energisystem utanför anläggningen kan göras av alla organisationer. Tillämpligheten för **små företag** kan vara begränsad på grund av återbetalningskostnaderna.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i11) Procentandel slutlig energiförbrukning som tillgodoses av förnybar energi producerad på plats (%).	(b56) Motsvarande 50 % av logianläggningens årliga energiförbrukning produceras av förnybara källor på plats, eller av kontrollerbara kompletterande energikällor från annan plats.
(i47) Användning av certifierade krediter för förnybar energi (j/n).	(b57) 100 % av elen kommer från spårbara elkällor som inte redan har redovisats av en annan organisation eller i den nationella genomsnittliga elproduktionsmixen eller är yngre än två år.

3.7 Restauranger och hotellkök

3.7.1 Miljöanpassade inköp av livsmedels- och dryckesprodukter

Bästa miljöledningspraxis är att bedöma leveranskedjorna för livsmedel och drycker för att kartlägga miljöproblem och centrala kontrollpunkter, bland annat genom att välja miljöcertifierade produkter och sätta ihop menyn så att särskilt miljöskadliga ingredienser undviks (t.ex. hotade fiskarter och vissa frukter utanför säsongen). Portioner av kött och mejeriprodukter bör vara väl avvägda, och vegetariska alternativ bör finnas tillgängliga.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla kök. Kök på landsbygdsorter kan ofta köpa in livsmedel på plats. Större kök kan ha starkare inflytande över leverantörerna. Även små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i48) Procentandel miljöcertifierade ingredienser (per värde) (%).	(b58) Organisationen förfogar över dokumenterad information, åtminstone om ursprungsland, för alla viktiga ingredienser. (b59) Minst 60 % av livsmedels- och dryckesprodukterna, per inköpsvärde, är miljöcertifierade (t.ex. ekologiska).

3.7.2 Hantering av organiskt avfall

Bästa miljöledningspraxis är att minimera och undvika livsmedelsavfall genom en noggrann utformning av menyer och portionsstorlekar och se till att allt organiskt avfall sorteras separat och går till anaerob nedbrytning om så är möjligt eller alternativt förbränns med energiåtervinning eller kompostering lokalt/på plats.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla kök. Anaerob nedbrytning är det avfallsåtervinningsalternativ som är att föredra, men kanske inte finns tillgängligt överallt. I så fall kan avfallet gå till förbränning med energiåtervinning eller komposteras. Även små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i49) Produktion av organiskt avfall (kg per middagsgäst).	(b60) ≥ 95 % av det organiska avfallet sorteras separat och avleds från deponering för att i stället, när så är möjligt, gå till anaerob nedbrytning.
(i50) Procentandel organiskt avfall som går till anaerob nedbrytning, alternativ energiåtervinning, kompostering på plats eller skickas till kompostering (%).	(b61) Den totala avfallsproduktionen uppgår till $\leq 0,25$ kg per middagsgäst, och avfallsproduktion som går att undvika uppgår till $\leq 0,18$ kg per middagsgäst.

3.7.3 Optimerad disk, rengöring och livsmedelsberedning

Bästa miljöledningspraxis är att välja effektiv tvättutrustning, inklusive vattensåla sprutventiler för försköljning med utlösare, effektiva diskmaskiner och kopplingslösa ångkokare, och övervaka och riktmärka vattenförbrukningen i köks-/restaurangutrymmen.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla kök. Installation av effektivare diskmaskiner kanske endast är ekonomiskt lönsamt om de befintliga diskmaskinerna börjar bli gamla eller behöver repareras. Även små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i51) Kökets vattenförbrukning per middagsgäst (liter/middagsgäst).	(b62) Genomförande av en köksledningsplan som omfattar övervakning och rapportering av kökets totala vattenförbrukning normalt per middagsgäst och prioriterade åtgärder för att minska vattenförbrukningen.
(i52) Procentandel miljömärkta kemikalier i diskmedel och köksrengöringsmedel (%).	
(i53) Miljöanpassad upphandling av effektiv köksutrustning (j/n).	
	(b63) Minst 70 % av inköpsvolymen av kemiska rengöringsmedel (exklusive ugnrengöringsmedel) för diskning och rengöring är miljömärkta (t.ex. EU-miljömärket).

3.7.4 Optimerad matlagning, ventilation och kylning

Bästa miljöledningspraxis är att välja effektiv matlagingsutrustning, bland annat induktionshällar eller gasspisar med sensor kontroll, effektiv kylutrustning som använder naturliga kylmedel som ammoniak eller koldioxid och kontrollera ventilationen efter behovet.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla kök. Installation av effektivare matlagings- och kylutrustning kanske bara är ekonomiskt lönsamt om den befintliga utrustningen håller på att bli gammal. Även små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i54) Specifik energianvändning per middagsgäst (kWh/middagsgäst).	(b64) Genomförande av en köksledningsplan som omfattar övervakning och rapportering av kökets totala energianvändning normaliserat per middagsgäst och prioriterade åtgärder för att minska energiförbrukningen.

3.8 Campingplatser**3.8.1 Miljöutbildning för gästerna**

Bästa miljöledningspraxis är att tillhandahålla gästerna interaktiv utbildning i miljöfrågor på plats, bland annat kurser, naturstigar eller utrustning som koldioxidsnål transport (cyklar, elcyklar).

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla campingplatser och andra logityper (särskilt på landsbygden). Tillämpligheten kan vara begränsad för små företag med små resurser.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i55) Miljöinformation/utbildning finns tillgänglig för gästerna (j/n).	(b65) Logiföretaget uppmuntrar och underlättar miljömässigt ansvarsfulla beteenden och aktiviteter och tillhandahåller miljöutbildning för gästerna genom aktiviteter och kurser på plats.
(i56) Koldioxidsnåla transportmedel (t.ex. cyklar) finns tillgängliga för gästerna (j/n).	

3.8.2 Miljöförvaltning av utomhusområden

Bästa miljöledningspraxis är att maximera den biologiska mångfalden på plats genom att plantera lokala växtarter och anlägga gröna eller bruna tak och väggar. Bästa miljöledningspraxis är att minimera vattenförbrukningen från bevattning och använda grävatten eller regnvatten. Bästa miljöledningspraxis är också att minimera ljusförorening från utomhusbelysning (t.ex. genom användning av rätt vinklade lågtrycksnatriumlampor) och minska bullerförorening från utomhusevenemang genom att installera ljudbarriärer och införa stränga stängningsregler för sådana evenemang.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla campingplatser och andra logityper (särskilt på landsbygden), även små företag.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i4) Genomförande av en plan för förvaltning av biologisk mångfald (j/n).	(b66) Upprätthålla eller öka den biologiska mångfalden på plats genom att plantera lokala växtarter, skapa reservat för lokala djurarter och anlägga gröna eller bruna tak när så är möjligt, samt genom att minska kemiska medel och ljus- och bullerföroreningar.
	(b67) Minimera ljusföroreningar och störningar av djurlivet genom att installera tid- eller sensorstyrd effektiv och lämpligt vinklad armatur för extern belysning som inte ger något upp-ljus.
	(b68) Minimera vattenförbrukningen genom att plantera lokala växtarter och anlägga komposter och genom att installera kontrollerade bevattningssystem, om möjligt med grävatten.

3.8.3 Energieffektivitet och installationer som drivs med förnybar energi på campingplatser

Bästa miljöledningspraxis är att minimera energiförbrukningen för vattenuppvärmning, värme, ventilation och luftkonditionering samt belysning genom att installera lågtrycksrör, isolera byggnaderna väl och installera lysrörs- eller LED-belysning samt även installera kapacitet för produktion av förnybar energi på plats (t.ex. vattenuppvärmning med solkraft). Värme kan även återvinnas från grävatten från tvättrum genom användning av värmepumpar.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla campingplatser. Vilka tekniker för förnybar energi som kan installeras beror på förhållandena på varje plats. Små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärken för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärken för resultat i världsklass
(i57) Specifik energianvändning per övernattnings (kWh/övernattnings).	(b69) Specifik slutlig energiförbrukning (exklusive förnybar energi som producerats på plats) uppgår till $\leq 2,0$ kWh per övernattnings.
(i11) Procentandel slutlig energiförbrukning som tillgodoses av förnybar energi producerad på plats (%).	(b70) 100 % av elen kommer från spårbara elkällor som inte redan har redovisats av en annan organisation eller i den nationella genomsnittliga elmixen eller är yngre än två år.
(i47) Användning av certifierade krediter för förnybar energi (j/n).	

3.8.4 Vatteneffektivitet på campingplatser

Bästa miljöledningspraxis är att minimera vattenförbrukningen genom att installera vattensnåla kranar och duschar, tidkontroller i duschar, snålspolande toaletter och toaletter med två spolningar samt vattenlösa urinoarer.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla campingplatser. Små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikatorer för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikatorer för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i23) Vattenförbrukning per övernattnings (l gäst/natt).	(b71) Total vattenförbrukning ≤ 94 liter per övernattnings på fullservice-campingplatser med fyra eller fem stjärnor och en vattenförbrukning på ≤ 58 liter per övernattnings på alla andra campingplatser.
(i25) Vattenflöde i duschar, vattenkranar i badrum, urinoarer och toalettspolare (l/min eller l/spolning).	

3.8.5 Minimera avfall på campingplatser

Bästa miljöledningspraxis är att minimera avfallsproduktionen genom förebyggande åtgärder, tillhandahålla bekväma sorteringsmöjligheter på plats och anlita avfallsåtervinningstjänster.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis är tillämplig på alla campingplatser. Det finns mindre utrymme för avfallsförebyggande åtgärder på campingplatser än för andra logityper eftersom det mesta av avfallet kommer från gästernas inköp. Små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i39) Osorterat avfall per övernattnings (kg/övernattnings).	(b72) Totalt bortskaffat avfall på $\leq 0,2$ kg per övernattnings.

3.8.6 Naturbassänger

Bästa miljöledningspraxis är att anlägga en naturbassäng eller förvandla en befintlig bassäng till en naturbassäng.

Tillämplighet

Denna bästa miljöledningspraxis kan genomföras på alla campingplatser och för andra logityper (särskilt på landsbygden). Små företag kan fullständigt genomföra denna bästa miljöledningspraxis.

Samband mellan indikator för miljöprestanda och riktmärke för resultat i världsklass

Indikator för miljöprestanda	Riktmärke för resultat i världsklass
(i58) Anläggande av en naturbassäng (j/n).	(b73) Simbassängen har ett naturligt växtbaserat filtreringssystem för vattenrening med nödvändig hygienstandard.

4. REKOMMENDERADE VIKTIGA SEKTORSPECIFIKA MILJÖPRESTANDAINDIKATORER

I följande tabell anges ett urval av viktiga miljöprestandaindikatorer för organisationer inom turismsektorn. De är undergrupper till alla indikatorer som anges i kapitel 3. Tabellen består av sex delar. I den första delen anges indikatorer som är tillämpliga på alla aktörer inom sektorn (övergripande indikatorer). Därefter följer en del för varje huvudaktör som omfattas av detta sektorsspecifika referensdokument (aktörer som förvaltar turistmål, researrangörer och resebyråer, logianläggningar, restauranger, hotellkök och campingplatser).

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för övervakning	Tillhörande kärnindikator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktärke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
ÖVERGRIPANDE ÅTGÄRDER					
1. Genomförande av ett miljöledningssystem	(j/n)	Indikatorn anger om organisationen genomför ett miljöledningssystem. Denna indikator kan användas av alla aktörer inom turismsektorn (dvs. aktörer som förvaltar turistmål, researrangörer, leverantörer av logitjänster, livsmedels- och dryckesleverantörer, transportföretag och aktivitetsleverantörer).	Per anläggning (kan aggregeras till organisationsnivå)	Alla	Använda lämpliga indikatorer för att fortlöpande övervaka alla relevanta miljöprestandaaspekter, även aspekter som är svårare att mäta och indirekta aspekter som påverkan på den biologiska mångfalden. (Bästa miljöledningspraxis 3.1.1) Informera all personal om miljömålen och tillhandahålla utbildning i relevanta miljöledningsåtgärder. (Bästa miljöledningspraxis 3.1.1) Bästa miljöledningspraxis tillämpas i förekommande fall. (Bästa miljöledningspraxis 3.1.1)
2. Procentandel produkter och tjänster som uppfyller särskilda miljökriterier	%	Denna indikator avser bedömning av leverantörskedjan, baserat på val av produkter/tjänster som uppfyller särskilda miljökriterier och certifieringar (t.ex. EU-miljömärket).	Per anläggning (kan aggregeras till organisationsnivå)	Alla	Organisationen har tillämpat livscykelänkande för att identifiera förbättringsalternativ för alla större leveranskedjor som kan ge upphov till miljöproblem. (Bästa miljöledningspraxis 3.1.2) ≥ 97 % av kemikalierna (enligt det verksamma ämnets vikt eller per inköpt mängd) som används vid logianläggningar eller restauranglokaler är certifierade enligt ISO typ I-miljömärkning (eller att organisationen kan visa att ämnet är det miljövänligaste alternativet). (Bästa miljöledningspraxis 3.1.2) ≥ 97 % av allt virke, papper och all kartong som köps in av logianläggningar och restauranger återvinns eller är miljöcertifierade (miljömärkning, FSC, PEFC). (Bästa miljöledningspraxis 3.1.2)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lågstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmarke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
AKTÖRER SOM FÖRVALTAR TURISMÅL					
1. Genomförande av en hållbarhetsplan för turistmålet	(j/n)	Denna indikator anger om den aktör som förvaltar turistmålet genomför en hållbarhetsplan för turistmålet. Planen ska omfatta alla större miljöproblem på orten, täcka hela orten och föreskriva samordning för alla berörda aktörer.	Turistmål	Alla	Genomförande av en plan för turistmålet som i) täcker hela turistmålet, ii) omfattar samordning mellan alla relevanta statliga och privata aktörer, och iii) omfattar åtgärder för viktiga miljöproblem på turistmålet. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.1)
2. Genomförande av en plan för förvaltning av biologisk mångfald	(j/n)	Denna indikator avser genomförandet av en plan för förvaltning av biologisk mångfald på turistmålet.	Turistmål	Biologisk mångfald	Minimera och kompensera för biologisk mångfald som trängs undan av turismutvecklingen så att den biologiska mångfalden på turistmålet upprätthålls eller ökas i områden med högt naturvärde och ökas i försämrade områden. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.2)
3. Daglig vattenförbrukning per gäst	Liter/övernattnig	Genomsnittlig vattenmängd som används av varje gäst på turistmålet.	Turistmål	Vatten	Turismens genomsnittliga vattenförbrukning uppgår till ≤ 200 liter per gäst/dag. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.3)
4. Procentandel avloppsvatten som går till sekundär eller tertiär rening	%	Procentandel producerat avloppsvatten på turistmålet som behandlas med sekundär eller tertiär rening under högsäsong.	Turistmål	Vatten	Tjänster, inklusive kollektivtrafik, vattenförsörjning, rening av avloppsvatten och avfallsåtervinning, som är utformade för att klara toppar i efterfrågan och säkerställa en hållbar turism på turistorten. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.3) ≥ 95 % av avloppsvattnet på turistmålet genomgår minst sekundär rening eller tertiär rening för att släppas ut i känsliga mottagande vatten, även under högsäsong. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktvärde för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
5. Procentandel fast kommunalt avfall som går till återvinning eller anaerob nedbrytning	%	Procentandel fast kommunalt avfall som samlas in på turistmålet och går till återvinning eller anaerob nedbrytning.	Turistmål	Avfall	≥ 95 % fast kommunalt avfall avleds från deponering och går i stället till återvinning eller anaerob nedbrytning. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.3)
6. Procentandel förflyttningar inom turismålet som turister gör med kollektivtrafik, till fots och med cykel	%	Procentandel förflyttningar som turister gör med kollektivtrafik, till fots och med cykel.	Turistmål	Utsläpp	Tjänster, inklusive kollektivtrafik, vattenförsörjning, rening av avloppsvatten och avfallsåtervinning, som är utformade för att klara toppar i efterfrågan och säkerställa en hållbar turism på turistorten. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.3) Förflyttningar med kollektivtrafik, till fots och med cykel står för ≥ 80 % av turisternas resor inom stadsturismål. (Bästa miljöledningspraxis 3.2.3)
7. Procentandel slutlig energiefterfrågan som tillgodoses av förnybar energi producerad på plats	%	Förhållandet mellan den förnybara energi som produceras på plats på turistmålet och turistmålet totala energiefterfrågan uttryckt i slutlig energiförbrukning.	Turistmål	Utsläpp	— (Bästa miljöledningspraxis 3.2.3)

RESEARRANGÖRER OCH RESEBYRÅER

1. Utsläpp av växthusgaser från transport	kg CO ₂ /passagerarkilometer	Bränsle-/energiförbrukning för flygplan, bussar, turistbussar och tåg som står under researrangörernas kontroll övervakas, och anlitade transportleverantörer måste lämna sådana uppgifter.	Organisation Flygplans-/fordonsflotta	Energieffektivitet Materialeffektivitet Utsläpp	Researrangörer erbjuder inte flygningar för i) turistmål på ett avstånd på mindre än 700 km, ii) turistmål på ett avstånd på upp till 2 000 km för kortare vistelser än åtta dagar eller turistmål på ett avstånd på över 2 000 km för kortare vistelser än 14 dagar. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.1) Researrangörers flygplansflottor har en genomsnittlig bränsleförbrukning på ≤ 2,7 liter per 100 passagerarkilometer. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.1)
---	---	---	---------------------------------------	---	---

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmärke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
					Genomsnittlig bränsleförbrukning för turistbuss-/bussflottor på ≤ 0,75 liter per 100 passagerarkilometer, minst 90 % av flottan uppfyller Euro V eller drivs med alternativa bränslesystem. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.1)
2. Procentandel utsläpp av växthusgaser från transport som kompenseras med certifierade koldioxidkrediter	%	Procentandel koldioxidutsläpp som kompenseras med inköpta certifierade koldioxidkrediter. För kompensation för utsläpp från luftfart bör en lämplig indexfaktor för strålningsdrivning tillämpas.	Organisation Flygplans-/fordonsflotta	Energieffektivitet Materialeffektivitet Utsläpp	Utsläppen av växthusgaser från transporten för alla resepaket som säljs kompenseras automatiskt genom direkta investeringar i projekt för att undvika utsläpp eller genom att köpa certifierade koldioxidkrediter. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.1)
3. Procentandel leverantörer av logitjänster (per antal övernattningar eller försäljningsvärde) som uppfyller specifika miljökriterier (%)	%	Denna indikator avser miljöstandarder som är certifierade av en tredje part (t.ex. EU-miljömärket, den nordiska Svanen) samt efterlevnad av angivna krav.	Organisation	Alla	≥ 90 % av leverantörerna av logitjänster uppfyller en uppsättning miljökriterier baserat på försäljningsvärde eller antalet övernattningar (företrädesvis etablerad tredjeparts-certifiering). (Bästa miljöledningspraxis 3.3.2)
4. Procentandel tjänster som omfattas av miljöförbättringar på turistmålet	%	Denna indikator avser den procentandel tjänster som researrangören har bidragit till att förbättra inom varje stort turistmål.	Turistmål och organisation	Alla	Researrangörer främjar miljöförbättringar genom att i) förbättra leverantörskedjan, ii) påverka förvaltningen av turistmålet, och iii) via direkta förbättringssystem. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.3)
5. Procentandel sålda (per försäljningsvärde) särskilt utvalda hållbara resor (t.ex. miljömärkta)	%	Procentandel per värde av särskilt utvalda hållbara resor (t.ex. med den österrikiska miljömärkningen för resepaket) av det totala antalet resor som säljs av researrangören.	Organisation	Alla	Researrangörer främjar hållbara turismpaket i sitt allmänna reklamaterial. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.4) Särskilt utvalda hållbara turismpaket (t.ex. med den österrikiska miljömärkningen för resepaket) utgör en försäljningsandel på ≥ 10 %. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.4)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för övervakning	Tillhörande kärnindikator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmarke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
					<p>Researrangören tillämpar effektiva marknadsförings- och kommunikationsmetoder för att uppmuntra mer hållbara val av turispaket. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.4)</p> <p>Researrangörerna tillhandahåller destinationsspecifik och medvetandehöjande information till alla kunder för att främja ett hållbart beteende på turistmålet. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.4)</p>
6. Pappersförbrukning per kund	gram/kund	Använd pappersmängd per kund.	Organisation	Material-effektivitet Avfall Utsläpp	Kontors- och marknadsföringsmaterial i papper i) undviks när så är möjligt, ii) 100 % återvunnet eller miljöcertifierat papper används (t.ex. miljömärkt, FSC, PEFC), iii) trycks av miljöcertifierade tryckerier (t.ex. Emas, ISO 14001). (Bästa miljöledningspraxis 3.3.5)
7. Miljöcertifiering av papper och trycksaker	(j/n)	Denna indikator avser användning av miljöcertifierat papper (t.ex. EU-miljömärket, FSC) och tryckning av miljöcertifierade tryckerier.	Organisation	Material-effektivitet Avfall	Kontors- och marknadsföringsmaterial i papper i) undviks när så är möjligt, ii) 100 % återvunnet eller miljöcertifierat papper används (t.ex. miljömärkt, FSC, PEFC), iii) trycks av miljöcertifierade tryckerier (t.ex. Emas, ISO 14001). (Bästa miljöledningspraxis 3.3.5)
8. Koldioxidutsläpp från kontors- och detaljistverksamhet	kg CO ₂ /kund kg CO ₂ /m ² ·år	Denna indikator mäter den koldioxidmängd som uppstår i samband med kontors- och detaljistverksamhet. Den kan uttryckas som utsläpp per kund eller utsläpp per detaljist- och kontorsyta och år.	Organisation	Utsläpp	Planer för hantering av energiförbrukning och utsläpp av växthusgaser genomförs, och energiförbrukning och utsläpp av växthusgaser från detaljist- och kontorsverksamhet rapporteras och uttrycks per m ² detaljist- och kontorsutrymme per år och per kund. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.5)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktvärde för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
9. Kontorsbyggnaders årliga vattenförbrukning per anställd	(l/anställd år)	Denna indikator avser årlig vattenförbrukning i kontorsbyggnader, delat med antalet anställda som arbetar i byggnaden.	Organisation	Vatten	Vattenförbrukningen uppgår till $\leq 2,0$ m ³ per anställd per år. (Bästa miljöledningspraxis 3.3.5)

LOGIANLÄGGNINGAR

1. Vattenförbrukning per övernattning	l/övernattning	Logianläggningens vattenförbrukning mäts under ett år, normaliserat per antal övernattningar. Vattenförbrukningen för stora simbassänger eller restauranger som betjänar ett stort antal gäster som inte bor på orten kan undantas från indikatorn när det gäller riktmärkningen av logianläggningen.	Per hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå) Konsumtionsmätning av logiutrymmen	Vatten	Genomförande av en anläggningspecifik vattenförvaltningsplan som omfattar i) konsumtionsmätning och riktmärkning av alla processer och områden med hög vattenförbrukning, ii) regelbundna kontroller och regelbundet underhåll av "läckpunkter" och anordningar i vattensystemet. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.1) Total vattenförbrukning på ≤ 140 liter per övernattning på fullservicehotell och ≤ 100 liter per övernattning på anläggningar där de flesta badrum är delade (t.ex. vandrarhem). (Bästa miljöledningspraxis 3.4.1)
2. Tvättmängd per övernattning	kg tvätt/övernattning	Total tvättmängd per övernattning. Denna indikator påverkas av återanvändningsgrad samt textiliernas mängd, storlek och densitet.	Per lokal	Vatten Energieffektivitet	Tvätten minskas genom att minst 30 % av handdukar och sängkläder återanvänds. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.3)
3. Förbrukning av kemiska produkter för rengöring och diskning räknat i aktiva kemiska ingredienser per övernattning (g/övernattning)	g/övernattning	Denna indikator omfattar alla kemiska produkter för rengöring och diskning (exklusive tvättmedel, speciella rengöringsmedel och bassängkemikalier). Mängden ska rapporteras räknat i aktiva kemiska ingredienser.	Per lokal	Avfall	Förbrukningen av kemikalier för rengöring och diskning (utom tvättmedel, speciella rengöringsmedel och kemikalier för vattenbassänger) uppgår till ≤ 10 gram aktiva kemiska ingredienser per övernattning. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstnivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmärke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
4. Procentandel kemikalier och textilier med ISO typ I-miljömärkning	%	Procentandel kemikalier och textilier med ISO typ I-miljömärkning (för rengöring, tvålar, schampo osv.) samt använda textilier.	Per lokal	Avfall	Minst 80 % (per vikt av aktiva ingredienser eller inköpt mängd) av allrengöringsmedel, tvättmedel, tvålar och schampon som används av logianläggningen har ISO typ I-miljömärkning (t.ex. EU-miljömärket). (Bästa miljöledningspraxis 3.4.3)
5. Vattenförbrukning per kilo tvätt	l/kg tvätt	Denna indikator mäter vattenförbrukningen för hela tvättcykeln per kilo tvätt.	Per tvätt som används av logianläggningen	Vatten	För småskalig tvätt, alla nya hushållstvättmaskiner har en EU-energimärkning på A+++, och kommersiella tvättmaskiner har en genomsnittlig förbrukning av tvättvatten på ≤ 7 liter per kg tvätt. Total vattenförbrukning för hela tvättcykeln för storskalig tvätt på ≤ 5 liter per kilo textilier för tvätt på logianläggningar och ≤ 9 liter per kilo textilier för restaurangtvätt. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.5)
6. Vattenförbrukning per kilo tvätt	kWh/kg tvätt	Denna indikator mäter energiförbrukningen för hela tvättcykeln per kilo tvätt.	Per tvätt som används av logianläggningen	Energieffektivitet	Total energiförbrukning för småskalig tvätt på ≤ 2,0 kWh per kilo textilier, för torktumlad och färdig tvätt. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.4) Total energiförbrukning för torktumlad och färdig storskalig tvätt på 0,90 kWh per kilo textilier för tvätt på logianläggningar och ≤ 1,45 kWh per kilo textilier för restaurangtvätt. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.5)
7. Procentandel miljömärkta tvättmedel	%	Procentandel miljömärkta tvättmedel som används för tvätt.	Per tvätt som används av logianläggningen	Avfall	Minst 80 % av använt tvättmedel i småskalig tvätt (enligt den aktiva ingrediensens vikt eller per inköpt mängd) har ISO typ I-miljömärkning (t.ex. EU-miljömärket, den nordiska Svanen, den tyska Blaue Engel). (Bästa miljöledningspraxis 3.4.4)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för övervakning	Tillhörande kärnindikator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmärke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
					För storskalig tvätt, endast använda tvättmedel för professionellt bruk som har ISO typ 1-miljömärkning (t.ex. EU-miljömärket, den nordiska Svanen), i lämpliga doser. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.5)
8. Miljömärkta tvättjänster	(j/n)	Denna indikator avser anlåtande av en extern tvättjänstleverantör med ISO typ 1-miljömärkning.	Per tvätt som används av logianläggningen	Vatten Energieffektivitet	All tvätt som läggs ut på entreprenad utförs av en leverantör som har ISO typ 1-miljömärkning (t.ex. den nordiska Svanen) och all intern storskalig tvätt eller tvätt som läggs ut på icke-certifierade tjänstleverantörer uppfyller de relevanta riktmärkena. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.5)
9. Genomförande av en miljöledningsplan för bassänger	(j/n)	Genomförandet av en miljöledningsplan för bassänger omfattar övervakning av vatten, energi och kemikalier.	Per lokal	Vatten Energieffektivitet Materialeffektivitet	Genomförande av en effektivitetsplan för simbasäng- och spaområden som omfattar i) riktmärkning av exakt vatten- och energiförbrukning och förbrukning av kemiska produkter i simbasängs- och spaområden, uttryckt per m ² bassängyta per övernattning, och ii) minimera klorförbrukningen genom optimerad dosering och användning av desinfektionsmetoder som ozonering och UV-behandling. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.6)
10. Återvinning av gråvatten eller regnvatten	(j/n)	Denna indikator anger huruvida ett system som använder gråvatten för interna eller externa ändamål (t.ex. bevattning) eller som använder regnvatten för interna ändamål (t.ex. toalettspolning) har installerats och används.	Per lokal På organisationsnivå: % av anläggningarna	Vatten	Installation av ett återvinningssystem för regnvatten som tillgodoser den interna vattnefterfrågan, och/eller ett återvinningssystem för gråvatten som tillgodoser såväl intern som extern vattnefterfrågan. (Bästa miljöledningspraxis 3.4.7)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för övervakning	Tillhörande kärnindikator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktvärde för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
11. Avfallsproduktion per övernattningsnatt	kg/övernattningsnatt	Denna indikator avser total avfallsproduktion (sorterat plus osorterat avfall). Syftet är att bedöma de avfallsförbyggande åtgärdernas effektivitet (t.ex. återanvändning).	Minst per hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå). Per källområde (t.ex. kök, lokalskötsel)	Avfall Materialeffektivitet	Total avfallsproduktion (sorterat plus osorterat) på $\leq 0,6$ kg per övernattningsnatt. (Bästa miljöledningspraxis 3.5.1)
12. Procentandel avfall som går till återanvändning eller återvinning	%	Denna indikator anger mängden avfall (uttryckt i vikt) som samlas in separat och går till återvinning.	Per hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	Minst 84 % av avfallet, uttryckt i vikt, går till återvinning. (Bästa miljöledningspraxis 3.5.2)
13. Osorterat avfall per övernattningsnatt	kg/övernattningsnatt	Denna indikator mäter mängden producerat osorterat avfall (som inte går till återvinning).	Per hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	Bortskaffat osorterat avfall på $\leq 0,16$ kg per övernattningsnatt. (Bästa miljöledningspraxis 3.5.2)
14. Behandling av avfallsvatten på plats, effektivt avlägsnande	Avlägsnande, % BOD ₅ , COD, totalt kväve och fosfor Koncentration av BOD ₅ , COD, totalt kväve och fosfor i de slutliga utsläppen (mg/l)	Denna indikator avser prestandan hos system för rening av avloppsvatten på plats (i förekommande fall).	Per hotell eller motsvarande	Avfall Vatten	När det inte är möjligt att rena vattnet centralt omfattar reningen på plats förbehandling (säll/galler, utjämning, sedimentering) följt av biologisk behandling med > 95 % avlägsnande av BOD ₅ , > 90 % nitrifiering och anaerob nedbrytning (utanför anläggningen) av överflödigt slam. (Bästa miljöledningspraxis 3.5.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lågstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktvärde för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
15. Genomförande av en anläggningsspecifik energihushållningsplan	(j/n)	Denna indikator anger om en anläggningsspecifik energihushållningsplan som omfattar konsumtionsmätning av alla starkt energiförbrukande processer genomförs och huruvida primär energiförbrukning och energirelaterade koldioxidutsläpp beräknas och rapporteras.	Per hotell eller motsvarande och på organisationsnivå (aggregerat värde).	Energieffektivitet	Genomförande av en anläggningsspecifik energihushållningsplan som omfattar i) konsumtionsmärkning och riktmärkning av alla starkt energiförbrukande processer, ii) beräkning och rapportering av primär energiförbrukning och energirelaterade utsläpp av koldioxid. (Bästa miljöledningspraxis 3.6.1)
16. Specifik energianvändning	kWh/m ² -år	Total energiförbrukning per enhetsområde och per år räknat i slutlig energiförbrukning. Förnybar energi som produceras på plats ska dras ifrån. Om uppvärmnings- och kylenergi kan avskiljas från annan processenergi rekommenderas separat rapportering för dessa.	Per hotell eller motsvarande och på organisationsnivå (aggregerat värde).	Energieffektivitet	För befintliga byggnader, slutlig energiförbrukning för värme, ventilation och luftkonditionering och vattenuppvärmning på ≤ 75 kWh, eller en total slutlig energiförbrukning på ≤ 180 kWh, per m ² uppvärmda och kylda utrymmen per år. (Bästa miljöledningspraxis 3.6.1, 3.6.2 och 3.6.3) Nya byggnaders energieffektivitet ska uppfylla standarderna Minergie P, PassiveHouse eller motsvarande. (Bästa miljöledningspraxis 3.6.2 och 3.6.3) När så är möjligt används vattendrivna värmepumpar och/eller geotermisk uppvärmning/kyllning hellre än konventionella uppvärmnings- och kylningssystem, och värmepumparna uppfyller kriterierna för EU:s miljömärkning. (Bästa miljöledningspraxis 3.6.4) Total elförbrukning för belysning ≤ 80 kWh per m ² uppvärmd och kyld golvyta per år. (Bästa miljöledningspraxis 3.6.5)
17. Installerad belysningskapacitet	W/m ²	Installerad belysningskraft för att tillgodose belysningsbehoven per enhetsområde.	Per hotell eller motsvarande	Energieffektivitet	Installerad belysningskapacitet ≤ 10 W per m ² . (Bästa miljöledningspraxis 3.6.5) Elförbrukning för belysning ≤ 25 kWh per m ² per år (uppvärmd och kyld golvyta). (Bästa miljöledningspraxis 3.6.5)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktvärde för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
		En bra alternativ teknisk indikator är lumen/m ² , men miljöprestanda är mer kopplat till installerad kraft mätt i W/m ² .			Total elförbrukning för belysning ≤ 80 kWh per m ² per år (uppvärmd och kyld golvyta). (Bästa miljöledningspraxis 3.6.5)
18. Procentandel slutlig energiförbrukning som tillgodoses av förnybar energi producerad på plats	%	Förhållandet mellan den förnybara energi som produceras på plats på logianläggningen och anläggningens totala energianvändning uttryckt i slutlig energiförbrukning.	Per hotell eller motsvarande och på organisationsnivå (aggregerat värde).	Energieffektivitet	Motsvarande 50 % av logianläggningens årliga energiförbrukning produceras av förnybara källor på plats, eller av kontrollerbara kompletterande energikällor från annan plats. (Bästa miljöledningspraxis 3.6.6)
19. Användning av certifierade krediter för förnybar energi	(j/n)	Denna indikator visar om anläggningen köper förnybar energi från certifierade externa källor (t.ex. förnybar el). Certifieringen måste säkerställa att den inköpta förnybara energin inte redan har redovisats av en annan organisation eller i den nationella genomsnittliga elproduktionsmixen.	Per hotell eller motsvarande och på organisationsnivå (aggregerat värde).	Energieffektivitet	100 % av elen kommer från spårbara elkällor som inte redan har redovisats av en annan organisation eller i den nationella genomsnittliga elmixen eller är yngre än två år. (Bästa miljöledningspraxis 3.6.6)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lågstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmarke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
RESTAURANGER OCH HOTELLKÖK					
1. Procentandel miljöcertifierade ingredienser (per värde)	%	Denna indikator avser ingredienser som är certifierade enligt relevanta miljöstandarder (t.ex. ekologiska, MSC).	Per inköpt viktig ingrediens (kan aggregeras till organisationsnivå).	Alla	Organisationen förfogar över dokumenterad information, åtminstone om ursprungsland, för alla viktiga ingredienser. (Bästa miljöledningspraxis 3.7.1) Minst 60 % av livsmedels- och dryckesprodukterna, per inköpsvärde, är miljöcertifierade (t.ex. ekologiska). (Bästa miljöledningspraxis 3.7.1)
2. Produktion av organiskt avfall (kg per middagsgäst)	kg/middagsgäst	Totalt producerat organiskt avfall, delat med antalet serverade kuvert (middagsgäster).	Per kök eller hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå).	Avfall Materialeffektivitet	Den totala avfallsproduktionen uppgår till $\leq 0,25$ kg per middagsgäst, och avfallsproduktion som går att undvika uppgår till $\leq 0,18$ kg per middagsgäst. (Bästa miljöledningspraxis 3.7.2)
3. Procentandel organiskt avfall som går till anaerob nedbrytning, alternativ energiåtervinning, kompostering på plats eller skickas till kompostering	%	Restauranger och hotellkök bör ha separat rapportering för den mängd organiskt avfall som går till anaerob nedbrytning, alternativ energiåtervinning, som komposteras på plats eller går till kompostering, räknat som procentandelar av totalt producerat organiskt avfall.	Per kök eller hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå).	Avfall Materialeffektivitet	≥ 95 % av det organiska avfallet sorteras separat och avleds från deponering för att i stället, när så är möjligt, gå till anaerob nedbrytning eller alternativ energiåtervinning. (Bästa miljöledningspraxis 3.7.2)
4. Daglig vattenförbrukning per gäst	L/middagsgäst	Förhållandet mellan kökets totala vattenförbrukning och antalet serverade kuvert (middagsgäster).	Minst per kök eller hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå). Per process	Vatten Energieffektivitet	Genomförande av en köksledningsplan som omfattar övervakning och rapportering av kökets totala vattenförbrukning normalt per middagsgäst och prioriterade åtgärder för att minska vattenförbrukningen. (Bästa miljöledningspraxis 3.7.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lågstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmärke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
		Flera processer bidrar till vattenförbrukningen, och övervakningen bör därför helst ske på processnivå (disk, kranar, ångkockare osv.).			
5. Procentandel miljömärkta kemikalier i diskmedel och köksrengöringsmedel	%	Denna indikator visar procentandelen kemiska produkter för diskning och köksrengöring som har ISO typ I-miljömärkning.	Per lokal	Avfall	Minst 70 % av inköpsvolymen av kemiska rengöringsmedel (exklusive ugsnrengöringsmedel) för diskning och rengöring är miljömärkta (t.ex. EU-miljömärket). (Bästa miljöledningspraxis 3.7.3)
6. Specifik energianvändning per middagsgäst	kWh/middagsgäst	Kökets totala energianvändning delat med antalet kuvert. Denna indikator omfattar samtliga energikällor (t.ex. el, naturgas, gasol). Flera processer bidrar till vattenförbrukningen, och övervakningen bör därför helst ske på processnivå (matlagning, kylning, diskning osv.).	Minst per kök eller hotell eller motsvarande (kan aggregeras till organisationsnivå). Per process	Energieffektivitet	Genomförande av en köksledningsplan som omfattar övervakning och rapportering av kökets totala energianvändning normaliserat per middagsgäst och prioriterade åtgärder för att minska energiförbrukningen. (Bästa miljöledningspraxis 3.7.4)

CAMPINGPLATSER

1. Miljöinformation/utbildning finns tillgänglig för gästerna	(j/n)	Denna indikator avser tillgången till information om t.ex. rörlighetsalternativ med låg miljöpåverkan (t.ex. cykel, kollektiva färdmedel, elfordon), tillhandahållande av kurser om miljöfrågor samt naturpromenader.	Per campingplats	Alla	Logiföretaget uppmuntrar och underlättar miljömässigt ansvarsfulla beteenden och aktiviteter och tillhandahåller miljöutbildning för gästerna genom aktiviteter och kurser på plats. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.1)
---	-------	---	------------------	------	--

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lågstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktmärke för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
2. Genomförande av en plan för förvaltning av biologisk mångfald	(j/n)	Denna indikator avser genomförandet av en plan för förvaltning av biologisk mångfald på campingplatsen.	Per campingplats	Biologisk mångfald	<p>Upprätthålla eller öka den biologiska mångfalden på plats genom att plantera lokala växtarter, skapa reservat för lokala djurarter och anlägga gröna eller bruna tak när så är möjligt, samt genom att minska kemiska medel och ljus- och bullerföroreningar. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.2)</p> <p>Minimera ljusföroreningar och störningar av djurlivet genom att installera tid- eller sensorstyrd effektiv och lämpligt vinklad armatur för extern belysning som inte ger något uppljus. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.2)</p> <p>Minimera vattenförbrukningen genom att plantera lokala växtarter och anlägga komposter och genom att installera kontrollerade bevattningssystem, om möjligt med grävatten. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.2)</p>
3. Specifik energianvändning per övernattningsplats	kWh/övernattningsplats	<p>Campingplatsens totala energianvändning per övernattningsplats räknat i slutlig energiförbrukning.</p> <p>Det måste tydligt anges om förnybar energi som producerats på plats är inräknad eller ej i denna siffra. Siffran kan hur som helst anges separat.</p> <p>Energi som används i byggnader och kök kan också uttryckas separat som kWh/m² per år och kWh/middagsgäst.</p>	<p>Per campingplats (kan aggregeras till organisationsnivå)</p> <p>Per process</p>	Energieffektivitet	Specifik slutlig energiförbrukning (exklusive förnybar energi som producerats på plats) uppgår till ≤ 2,0 kWh per övernattningsplats. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lägstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktvärde för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
4. Procentandel slutlig energi- förbrukning som tillgodoses av förnybar energi produce- rad på plats	%	Denna indikator beräknas som procentandel av den slutliga energiförbrukningen som utgörs av produktion av förnybar energi på plats.	Per campingplats (kan aggregeras till organisationsnivå) Per process	Energieffektivitet	— (Bästa miljöledningspraxis 3.8.3)
5. Användning av certifierade krediter för förnybar energi	(j/n)	Denna indikator visar om an- läggningen köper förnybar energi från certifierade externa källor (t.ex. förnybar el). Certifieringen måste säkerställa att den inköpta förnybara ener- gin inte redan har redovisats av en annan organisation eller i den nationella genomsnittliga el- produktionsmixen.	Per campingplats (kan aggregeras till organisationsnivå) Per process	Energieffektivitet	100 % av elen kommer från spårbara elkällor som inte redan har redovisats av en annan organisation eller i den nationella genomsnittliga elmixen eller är yngre än två år. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.3)
6. Vattenförbrukning per över- nattning	liter/övernattning	Campingplatsens vattenförbruk- ning mäts under ett år och delas med antalet övernattningar. Vattenförbrukningen för stora simbassänger eller restauranger som betjänar ett stort antal gäs- ter som inte bor på orten kan undantas från denna indikator när det gäller riktmarkningen av logianläggningen.	Per campingplats (kan aggregeras till organisationsnivå)	Vatten	Total vattenförbrukning ≤ 94 liter per övernattning på fullservice-campingplatser med fyra eller fem stjärnor och en vattenförbrukning på ≤ 58 liter per övernattning på alla andra campingplatser. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.4)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivning	Rekommenderad lågstanivå för över- vakning	Tillhörande kärnindi- kator enligt bilaga IV till förordning (EG) nr 1221/2009 (avsnitt C.2)	Riktvärde för resultat i världsklass och tillhörande bästa miljöledningspraxis
7. Osorterat avfall per övernattning	kg/övernattning	Denna indikator mäter mängden producerat osorterat avfall.	Minst per camping- plats eller motsva- rande (kan aggregeras till organisationsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	Totalt bortskaffat avfall på $\leq 0,2$ kg per övernattning. (Bästa miljöledningspraxis 3.8.5)